ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆԸ ԱՐԴԵՆ ԱՍԵ՞Լ ԵՔ

Ազգ

Սեպտեմբեր 21, 1991
Շաբաթ
Եռօրեայ թերթ,
Ա տարի, թիվ 63
գինը՝ 30 կ.

հասցեն՝ Երեւան 375010
Հանրապետության 47
հեռախոս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941
տելեքս՝ 243267 SULA SU

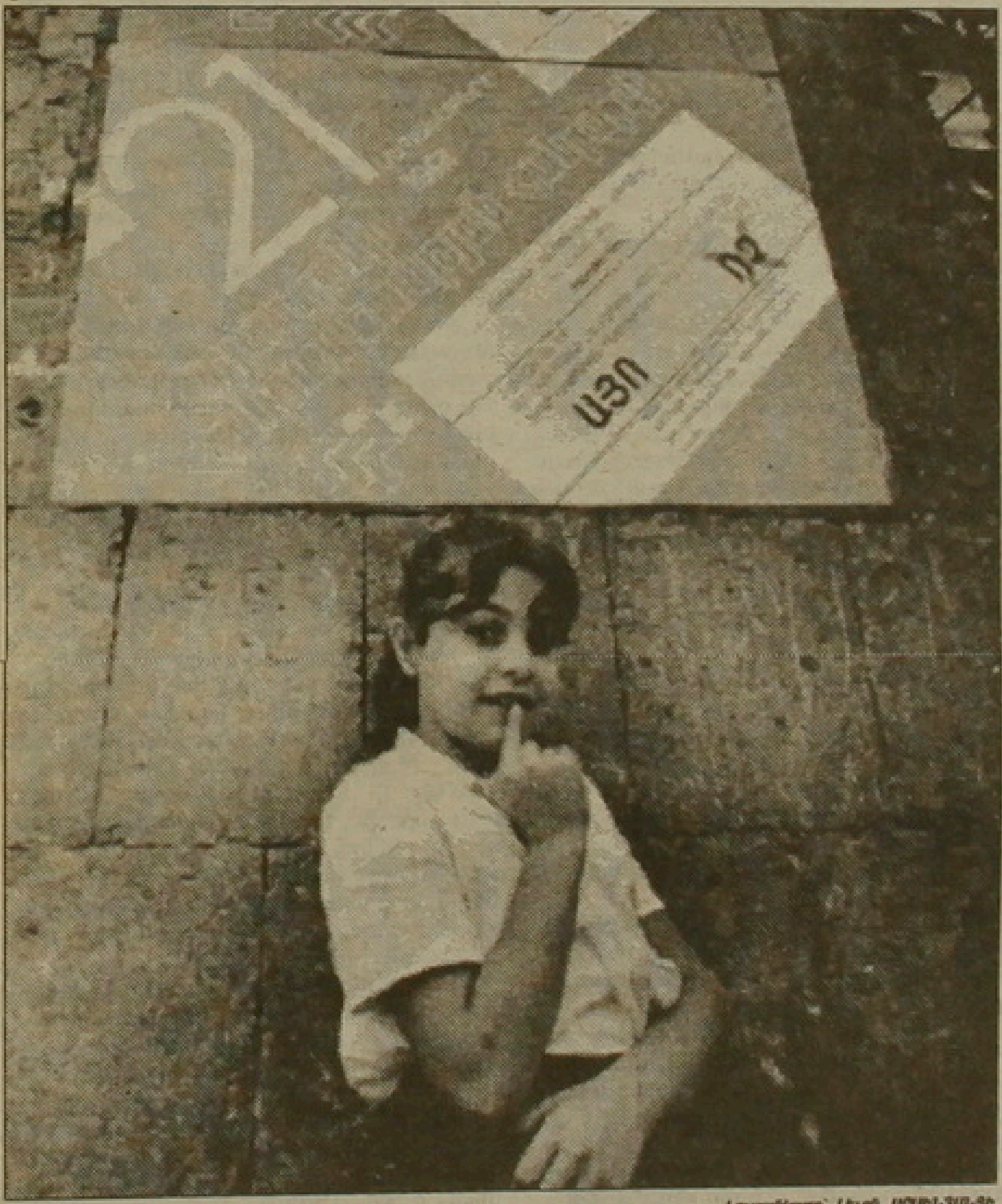

Լուսանկարը՝ Լեւոն [illegible]

«Անկախությունը մտնելու է յուրաքանչյուր հայ ընտանիք»

Այսպես հայտարարեց երեկ երեկոյան Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահի առաջին տեղակալ Բաբկեն Արարքցյանը, հանրապետական եւ օտարերկրյա լրագրողների համար տրված մամլո ասուլիսում: *«Հայ ժողովուրդը դարեր շարունակ զրկված է եղել անկախությունից, իր սեփական պետականությունից,– ասաց նա:– Վաղը մենք կունենանք մեր ժողովրդի կամքի վերջնական պատասխանը: Այդ օրվա համար հարկ եղավ մեծ դաժան պայքար, մեր ժողովուրդը ցույց տվեց, թե որքան բանիկ գնով վաստակեց իր պետականությունը ստեղծելու իրավունքը: Իհարկե, անկախության նախապատրաստման համար կարեւոր նշանակություն ունեցավ նաեւ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի ընդունած Անկախության հռչակագիրը, ինչպես նաեւ 1991 թվականի մարտի 1-ին ընդունած որոշումը, թե որի չմասնակցեցինք միութենական հանրաքվեին եւ որոշեցինք սեպտեմբերի 21-ին անցկացնել հանրապետական հանրաքվե»:* Այնուհետեւ փոխնախագահը մեծ կարեւորություն տվեց այն հանգամանքին, որ հանրաքվեի նախօրեին Հայաստանում տիրում է կայուն քաղաքական իրավիճակ: Գործող բոլոր կուսակցությունները միահամուռ հանդես են եկել հանրաքվեին «այո» պատասխանելու օգտին: Արդեն Հայաստան են ժամանել արտասահմանյան տարբեր երկրներից հրավիրված շուրջ 40 դիտորդներ, որոնց աշխատանքի համար ստեղծվել են բարենպաստ պայմաններ: Հանրաքվեի պաշտոնական արդյունքները կհայտարարվեն սեպտեմբերի 23-ին Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նստաշրջանում, իսկ մինչ այդ՝ սեպտեմբերի 22-ին ժամը 18-ին կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովում կքացվեն փակ ծրարները:

Անկախության հանրաքվեն կլինի այն անհրաժեշտ իրավական հիմքը, որի վրա կկառուցվի մեր անկախությունը, շարունակեց փոխնախագահը: Անդրադառնալով հանրաքվեին Արցախի մասնակցությանը, նա նշեց, որ ԼՂԻՄ-ը իրեն հայտարարել է հանրապետություն, բացի դրանից Արցախում տիրող արտակարգ իրավիճակը բույլ չի տալիս այնտեղ անցկացնել հանրաքվե: Հայաստանը կհռչակի իր անկախությունը այսօրվա ներկա սահմաններում, այնուհետեւ կսկսվեն բանակցություններ Արցախի ճակատագրի հանրապետության հետ եւ ըստ այդմ կարվեն համապատասխան որոշումներ: Բ. Արարքցյանը շոշափեց նաեւ Հայաստանի տնտեսական զարգացման, միջպետական քաղաքական եւ տնտեսական պայմանագրերի կնքման եւ այլ հարցեր: Անդրադառնալով նախագահներ Ելցինի եւ Նազարբաեւի Ադրբեջան, Արցախ եւ Հայաստան կատարվող այցելությանը, նա նշեց, որ դա կկրի զուտ աշխատանքային բնույթ եւ կօգնի Լեռնային Ղարաբաղում վերականգնել իշխանությունը եւ կայունացնել քաղաքական իրադրությունը:

Վերջում Բաբկեն Արարքցյանն ասաց, որ *«ամեն մի հայ իր նյարդի վրա կզգա անկախությունը եւ ոչ միայն իր փոխարեն, այլեւ նախորդ սերունդների, որոնք հարյուրամյակներ երազեցին անկախության մասին, բայց այսօր բախտ կվիճակվի տեսնել նրանց հետնորդներին: Վաղը, մենք պատասխանում ենք մեր պապերի ու հայրերի, նաեւ երեխաների ու թոռների փոխարեն»:* ■

Ելցինը եւ Նազարբաեւը մեկնեցին Անդրկովկաս

Երեկ երեկոյան «Վեստի»-ն հայտնեց, թե Ելցինը եւ Նազարբաեւը մեկնեցին Լեռնային Ղարաբաղ:

Սակայն, ինչպես տեղեկացնում է «Ինտերֆաքս»-ը, նրանք դեռ է ժամանելին Բաքու:

Շաբաթ օրը ժամը 9-ին կսկսվեն բանակցություններ ադրբեջանական կողմի հետ: Ժամը 12:30-ին նախատեսվում է թռիչք Ստեփանակերտ: Ժամը 14-ից 18-ը կկայանա հանդիպում ԼՂԻՄ-ի ղեկավարության եւ բնակչության հետ, այց Շուշի: Ժամը 18-ին մեկնում Երեւան:

Կիրակի օրը ժամը 10-ից մինչեւ 14-ը նախատեսված են հանդիպումներ հայկական կողմի հետ: Այնուհետեւ, համաձայն ծրագրի, Ելցինը վերադառնում է Մոսկվա:

Սակայն Ելցինի մերձավորները նշում են, որ այցելության գրաֆիկում կարող են լինել փոփոխություններ:

Ելցինի հետ մեկնում է նաեւ Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւը:

Նրանց կուղեկցի ԽՍՀՄ պաշտպանության նախարար Եվգենի Շապոշնիկովը կամ նրա տեղակալ Պավել Գրաչեւը: Հնարավոր է նաեւ, որ նրանք մեկնեն միասին: Բացվում նաեւ պատվիրակությանը կդիմավորի ԽՍՀՄ ներքին գործերի նախարար Վիկտոր Բարաննիկովը:

Միաժամանակ, ԼՂԻՄ-ի վերաբերյալ ԽՍՀՄ նախագահի հրամանագրի պատրաստումը եւ հնարավոր ստորագրումը, ինչի մասին հաղորդել էին լրատվական որոշ գործակալություններ, *«կշահակի միջամտություն անկախ հանրապետության ներքին գործերին, կդիտվի նրա շահերին»:* Այս մասին է խոսվում ադրբեջանական խորհրդարանի ղեկավարության հայտարարության մեջ, որը հրապարակվեց երեկ, հանրապետական մամուլում:

«Անհասկանալի է, թե ինչպես գոռ Ադրբեջանի հանրապետության վերաբերվող հարցերը քննարկում են ինչ-որ մարմիններում, որոնց հիման վրա պատրաստվում է ԽՍՀՄ նախագահի հրամանագիրը,– նշվում է հայտարարության մեջ:– Եվ այս ամենը կատարվում է առանց հանրապետության ղեկավարության գիտության»:

«Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի ղեկավարությունը,– ասվում է հայտարարության մեջ,– անթույլատրելի է համարում հանրապետության գերագույն իշխանության լիազորությունների ոտնահարումը»:

Նման հայտարարությամբ հանդես եկավ նաեւ Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատը: ■

Հարավսլավիայի բանակը զանգվածային հարձակում գործեց Խորվաթիայի վրա

Հինգշաբթի օրը Բելգրադից զորքերի հսկա մի շարասյուն, բաղկացած 1000-ից ավել հրասայլերից եւ զրահապատ կառքերից, շարժվել էր Խորվաթիայի մայրաքաղաք Զագրեբի ուղղությամբ, այդ «ըմբոստ» հանրապետության դեմ ռազմական վճռական գործողություններ ծավալելու մտադրությամբ: Խորվաթիայի արտգործնախարարը հայտարարել էր, թե վախենում է համընդհանուր հարձակումից:

Երեկ, մոտենալով խորվաթական ինքնապաշտպանների առաջին գծին, հարավսլավական զորամիավորումներն իրոք ձեռնարկեցին զանգվածային հարձակում, ուժեղ կրակի տակ գրավելով հինգից ավելի բնակավայրեր: Միաժամանակ, օդուժը անդադար օդաշարժվեր կատարեց խորվաթական ամբողջ տարածքի վրա, ռմբակոծելով տեղի միլիցիայի կենտրոնացումները, կորուստներ պատճառելով նաեւ քաղաքային բնակչությանը, որը մի շաբաթ է արդեն, ինչ գտնվում էր մեծ շենքերի տակ գտնվող ապաստարաններում, ահավոր պայմանների տակ:

Մյուս կողմից, Եվրոպական համայնքի երկրները առկախեցին Հարավսլավիա խաղաղապահ ուժեր ուղարկելու ծրագիրը, բողոքելով նրանց տեղակայման համար բարենպաստ պայմանների:

Միաժամանակ, չնայած ձեռնարկված միջոցներին, դեռեւս չի հաջողվել որեւէ տեղեկություն ստանալ Հարավսլավիայում կորած խորհրդային հեռուստալրագրողների մասին: Կենտրոնական հեռուստատեսության թղթակից Վիկտոր Նոգինն ու օպերատոր Գենադի Կուրինոյը սեպտեմբերի սկզբին դուրս են եկել Բելգրադից եւ մեկնել Խորվաթիա, ուր չեն դադարում սերբերի եւ խորվաթների միջեւ մարտական գործողությունները: Այդ պահից ի վեր նրանցից ոչ մի հաղորդում չի ստացվել:

Մինչդեռ Զագրեբից 50 կմ հարավ, Սիսակ գյուղի շրջանում արկի պայթյունից զոհվել է ֆրանսիական «Նուվել օբսերվատոր» թերթի թղթակից Պիեռ Բլանշեն: Նա Հարավսլավիայում վերջին ժամանակներս զոհված յոթերորդ լրագրողն է: ■

Բեյրութի միլիսների զանազան խմբերի կողմից շուկա հանված զինամթերքի մի խոշոր մասն անցնում է Լիբերիայի վրայով, ուր գոյություն ունի լիբանանյան ազդեցիկ համայնք, հաղորդում է ֆրանսիական «Լը Պուեն» հանդեսը: Թաէֆի համաձայնագրի պատճառով ստիպված լինելով լուծարել իրենց զինյալ կազմավորումները, միլիսները զենքի առեւտրի մեջ են տեսնում փող հայթայթելու միջոցը: Այս ծեւով վաճառված զենքեր են հայտնաբերվել մոլորակի զանազան տաք կետերում, մասնավորապես Հարավսլավիայում, Սուդանում, Սոմալիում եւ... Հայաստանում:

Հիշեցնենք, որ իբր թե Հայաստան առաքված զենքերի մասին արդեն երկու անգամ անդրադարձել ենք եւ ժխտել այդ փաստը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Բաժանորդագրության ընթացքը ձախողման վտանգի առաջ է

– Սեպտեմբերի 1-ի դրությամբ հանրապետական թերթեր չնչին քանակությամբ են բաժանորդագրվել,– ասում է մամուլի տարածման «Հայսոյուզպեչատ» հանրապետական միավորման պետ Գուրգեն ՂԱԶԱԽԵՑՅԱՆԸ:

Ըստ էության, բաժանորդներին կարելի է հասկանալ: Այս տարի թերթերի քանի բաժանորդագրության վրա ծախսված գումարները մեծ մասամբ կարելի է ավազի վրա գրել: Մեկի խմբագիրը խոստովանում վիճակից դուրս չի գալիս, որ թերթ տպի: Մյուս թերթը տպել է տալիս, անկումային վիճակում է և գուցե ավելի ճիշտ կլիներ, եթե ընդհանրապես լույս չտեսներ: Բազմաթիվ այլ թերթեր նույնիսկ այն երանելի ժամանակներում, երբ տպագրական թուղթն առատ էր, խոստացված պարբերականությամբ լույս չէին տեսնում: Օրինակ, «Երևանյան երեկո» շաբաթաթերթը իր հրատարակությունը դադարեցրեց դեռ անցյալ տարվա վերջերին, երբ թղթի ճգնաժամ չկար: Չար լեզուներն ասում էին, որ նրանք պարզապես մի ուրիշ թերթի էին ծախել իրենց թուղթը: Թղթի ճգնաժամի պատճառով մի ժամանակ սահմանափակ քանակությամբ լույս տեսնող «Հայաստանի Հանրապետություն», իսկ հետո «Ավանգարդը», «Գոլոս Արմենիին» և «Հայաստանը» իրենց համարները նախընտրում էին հաստվածաքի տպագրել: Չէ՞, ինչպես այս պայմաններում կարելի է բաժանորդ դառնալ՝ այսպես սիրելի է նաև նրանով, թե քանի էջից է բաղկացած այդ թերթը, ինչ ձևաչափ ունի և այլն: Ամսագրի գինը որոշվում է քաշով: Երկրորդ՝ ամսագրի փոստատունն էլ է գները ցույց կարող ամրագրել ինչքան է կազմում ճանապարհածախսը, ասենք, մինչև 600 կմ, դրանից անց, ասենք 1,3 է՞, 1,5, թե՞ 1,8 և այլն: Այնպես որ, յուրաքանչյուր թերթի, ամսագրի համար սահմանված տոկոսները տարբեր են: Անմիջականորեն «Հայսոյուզպեչատի» բաժինն ընդամենը 8 տոկոս է կազմում:

– **Ի դեպ, ո՞րն է այդ տարօրինակ անվանման պատճառը. «Հայսոյուզպեչատն» հիմա ի՞նչ կարգավիճակ ունի:**

– «Սոյուզպեչատից» գրեթե անկախ ենք: Մեր կապերն ամբողջովին տնտեսական են: Մեր անջատման հարցը արդեն քննվել է պետպլանում, ֆինանսների նախարարությունում, շուտով կդրվի Նախարարների խորհրդում: Իսկ այդ «տարօրինակ» անվանումը կփոխվի: Երևի կկոչվենք «Հայաստանի մամուլի տարածման գործակալություն»:

– **Այս հարցին պատասխանելը ձեզ շահերից չի բխում, բայց արդյոք հայտնի չէ՞ որևէ այլ կազմակերպություն, որն առանց միութենական մարմինների հետ «տնտեսական կապերի», «Սոյուզպեչատի» սահմանած տոկոսներից ավելի ցածր գներով պատրաստ լինի զբաղվել մամուլի տարածման հարցերով:**

– Մամուլի պետական կոմիտեն է ուզում նման մի բան անել: Նմանատիպ նախաձեռնություններ շատ կան, որոնք գոնե առայժմ անարդյունք են: Ի դեպ, շատ ուրախ կլինեմ, եթե այլընտրանքային կազմակերպություններ ստեղծվեն: Ինչ-որ տեղ մեր հոգսերը կթեթևանան: Բայց կասկածում եմ, որ կարողանան նման աշխատանք կազմակերպել...

Ի վերջո, խմբագրությունները (գոնե խոշորները) կարող են իրենք կազմակերպել առաքումը, կարելի է վերադառնալ փողոցներում թերթ վաճառող տղաների միջոցով մամուլի տարածման վաղեմի ձևին: Ուրիշ կառուցվածքներ, ձևեր էլ կարելի է գտնել, մշակել, փոխառել: Այդ դեպքում «Հայսոյուզպեչատը», երկաթուղամերձ փոստատունը ստիպված չե՞ն լինի վերանայել իրենց տոկոսները, մրցակցությանը դիմանալու համար փոստատները չե՞ն փորձի առաքման հարցերն ավելի կարգին կազմակերպել, փոստատարները կշարունակե՞ն ծուլանալ... Միգուցե այսպիսով կհաջողվի վերադարձնել բաժանորդների կորսված հավատը ու կվերանա բաժանորդագրության առումով նշմարվող վտանգը:

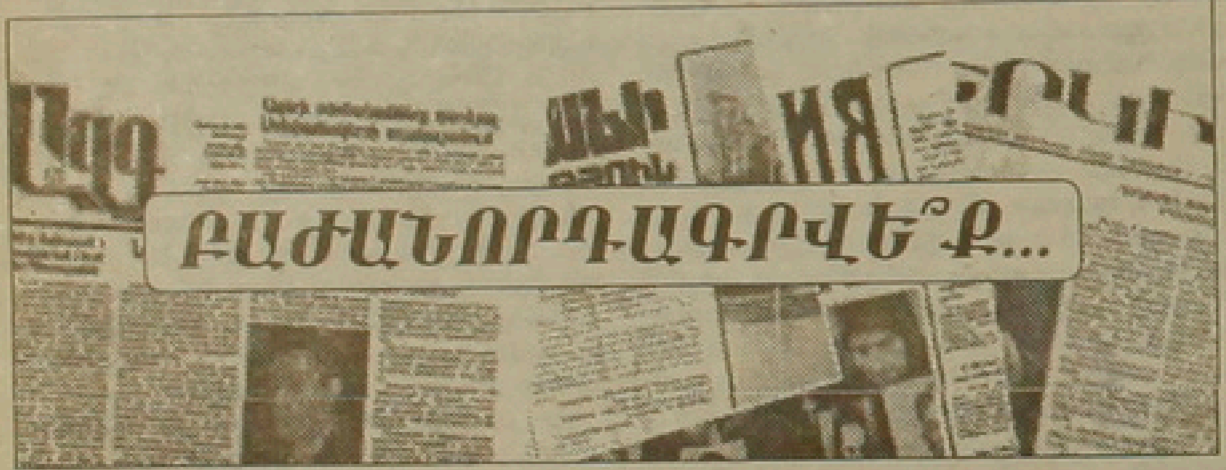

փոխարեն ստանում ես օրինական կնիք «կարգավիճակ»: Ստացվում է, որ բաժանորդները խմբագրությունների համար այլևս հետաքրքիր չեն՝ բաժանորդագրական գումարները նրանք վաղուց ծախսել վերջացրել են, և ոչ ոք մտադիր էլ չէ կարծես լույս չտեսած համարների բաժնեգինը վերադարձնել...

Սակայն ըստ էության. չէ՞ որ մի քանի հաստակենտ թերթեր էլ կան, որոնց շարքին նաև կարելի է համեստորեն դասել «Ազգը», որոնք այս ընթացքում միշտ կատարեցին բաժանորդների նկատմամբ պարտավորությունները: Այնուամենայնիվ, մեզ էլ «բաժին հասավ», ասենք, փոստատարների շնորհիվ, որոնք միայն «Ազգի» կամ այլ մեկերկու թերթերի համար չէին ցանկանում իրենց անմիջական պարտականությունը կատարել՝ թերթը հասցնել բաժանորդներին: Մեղավորը և՛ բենզինի պակասն էր, որի պատճառով թերթերը փոստատուն չէին հասնում, և՛ երկաթուղամերձ փոստատունը, և՛ «Հայսոյուզպեչատը», և՛... Պատճառները շատ են, հետևանքը մեկը՝ թերթերը կորցնում են բաժանորդներին...

Այս մտահոգությունը, և նաև բաժանորդների դժգոհությունն արտահայտող նամակներն ու հեռախոսազանգերն էին, որ ստիպեցին կրկին դիմել «Հայսոյուզպեչատի» պետին:

– **Իսկ միգուցե ամեն ինչ կեսկվի՞ դեռ: Պետք որ նախորդ տարիներին էլ օգոստոս ամսվա տվյալները ցածր եղած լինեն:**

– Այո՛, այդպես է, բայց դրան հետևել է սեպտեմբերին բաժանորդագրության ծավալի մեծ աճը: Սեպտեմբերի սկզբից արդեն 20 օր է անցել և չեմ կարող ասել, որ այդպիսի աճ նկատվում է...

Թերթը ժամանակին չհասնելու պատճառով բաժանորդների հավատը կորել է: Այս է գլխավոր պատճառը: Մյուսը՝ երևի սարսափելի բարձր բաժանորդագներն են...

– **«Հայսոյուզպեչատի» մասնաբաժինն այս առումով խիստ նշանակալի է...**

– Շուկայական հարաբերությունների անցնելուց, այս բանկացումներից հետո նախնական հաշվարկների համաձայն՝ բաժանորդագնի մեջ մեր բաժինը կազմելու է ամենաշատը 38-40 տոկոս: Յուրաքանչյուր փոստատուն ամեն թերթի համար երկու կոպեկ է վերցնում: Ըստ որում, գինը որոշվում

ՄԵՆԱ ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ» հրատարակչութիւնը տպագրութեան է պատրաստել հայ քաղաքական մտքի պայծառ դեմքերից մեկի՝ ազգային գաղափարախօսութեան տեսաբան Ռուբէն Դարբինեանի «Ռուսական վտանգը» գիրքը: Հեղինակը բացայայտում է մեր մէջ բուն դրած օտար ուժին ապաւինելու սէրկամտութեան պատճառները, հետեւանքները եւ ցոյց տալիս սեփական արժանապատուութիւնը վերագտնելու, ներքուստ՝ հոգեբանօրէն անկախանալու ուղիները: Հրատարակողները վստահ են, որ մեր տառապող հայրենակիցները այս գիրքը ընթերցելուց յետոյ սեպտեմբերի 21-ին լիարժէք ու վստահ «ԱՅՈ» պէտք է ասեն Անկախութեանը:

«ԱԶԱՏ ԽՕՍՔ»

Ո՞ւր են չինատրանները

Դժվարացել է չինատրանների հայթայթումը հանրապետությունում: Զրուցում ենք Հայաստանի էկոնոմիկայի պետական կոմիտեի չինարարության բաժնի վարիչ Արմեն ԲԱԼԱՅԱՆԻ հետ:

– **Ո՞րն է դժվարագույն հարցը ապրանքների դեֆիցիտը նվազեցնելու գործում:**

– Առանձին ապրանքների ներմուծումն պայմանավորված է: Դրանք հիմնականում փայտանյութը և մետաղական նախապատրաստվածքներն են, ինչպես նաև մետաղական իրերը՝ խողովակները, անկյունաձողերը, ամրաններ, տանձակների հասնող առարկաներ: Խնդիրը բարդանում է նրանով, որ չունենք ներկայացի պահարներ և ակամայից հաշտվում ենք պատվիրատուների քմայքների հետ: Հաճախ պահանջում են դիմացը տալ վալյուտա կամ դեֆիցիտ ապրանքներ: Հիմա էլ 1 խորանարդ մետր փայտի արժեքը բարձրացել է 10 անգամ: Այս պայմաններում իրենց սպառել են մատակարարման ավանդական խողովակները: Մնում է գտնել լրացուցիչ հնարավորություններ: Այս տեսակետից առայժմ եզակի քայլ է կատարել Հայաստանի շինարարության նախարարությունը: Համաձայնության գալով Ռուսաստանի վերադաս մարմինների հետ՝ Սիբիրում հիմնել է փայտամշակման տարածքային արտադրական միավորում, ուր կարողանում ենք ստանալ փայտ և սեփական կարիքների համար փոխադրել այստեղ:

– **Բոլորովին սպառվե՞լ են ներքին հնարավորությունները:**

– Ոչ, ինչու՞: Այսօր զգացվում է մետաղախողովակների պակաս: Փոխարենը կարելի է մասնակիորեն օգտագործել ճենապակե խողովակներ: Պատմական փորձն է հուշում մեզ: Հիշենք Շամիրամի ջրանցքի ջրատարները: Մանավանդ, դրա համար չեն պահանջվում մեծ ծախսեր: Երևանի կերամիկական իրերի գործարանում տարիներ առաջ թողարկվել են ջրատարներ, այժմ էլ գոյություն ունի մշակման վառարանը: Բայց, չգիտես ինչու, դադարեցվել է այդ արտադրությունը: Ով ով, գոնե մենք պետք է վերսկսենք ճենապակե խողովակների արտադրությունը: Մանավանդ, որ ունենք կավի հարուստ պաշարներ: Ի դեպ, Հայաստանում շատ են նաև բազալտի պաշարները: Նույնպես խողովակների ստացման լավագույն նյութ է: Սակայն թողարկմանը խոչընդոտում է մեր հոռի կողմերից մեկը՝ դանդաղկոտությունը: Բաղրամյանի շրջանում վաղուց սկսվել, բայց առայժմ չի ավարտվել բազալտե խողովակների գործարանի կառուցումը:

– **Հայաստանում քիչ չեն ցեմենտի և գաջի պաշարները: Սակայն զարմանալիորեն անբավարար է նաև դրանց վաճառքը: Ինչո՞վ եք բացատրում:**

– Հիմնականում մեր հանրապետությանը ցեմենտ են մատակարարում Արարատի ու Հրազդանի գործարանները: Վերջինս համեմատաբար գործում է համաչափորեն: Սակայն առայժմ հետ է մնում Արարատի ձեռնարկությունը: Հետ կմնա առաջիկայում ևս: Մինչև հիմա «Սոյուզցեմենտկոնցեռնի» ենթակայության տակ լինելով՝ լավ թե վատ սպասարկվում էր: Սակայն արտահերթ համագումարից հետո կոնցեռնի լուծարումով կդժվարանան գործերը Արարատի ձեռնարկությունում: Գործարանում հիմնվում է լրացուցիչ արտադրություն, որը իրականացվում է երկու հերթով: Երկրորդ հերթը սկսվում է 1993 թվականին: Իսկ առաջինն վելու է 1993 թվականին: Սակայն թերի գործեր արդեն ավարտվել է: Սակայն թերի գործեր դեռ կան: Ավելացնենք, նաև անկանոն են մատակարարվում գազն ու էլեկտրաէներգիան: Այս ամենի հետևանքով հաճախակի են: Այս ամենի հետևանքով հաճախակի խախտվում են տեխնոլոգիական գործընթացները: Ընկնում է արտադրողականությունն ու որակը: Նույնպիսի պատճառներով տուժում են որակն ու արտադրողականությունը գաջի երկու գործարաններում: Էներգամիջոցների մատակարարման ժամկետները խախտելու, վերազինման և վերակառուցման աշխատանքները շարունակելու հետևանքով արտադրանքի որակը հասկանալի է: Գործարանը հասկանալի է գաջի նոր գործարանում: Ցեմենտի ձեռնարկությունում գործին բացասաբար է անդրադառնում հրակայուն աղյուսների ոչ ժամանակին ներմուծումը Ուկրաինայից: Սակայն ինչու՞ նորից դրսից: Մի՞թե աղյուսի հումքն է պակաս Հայաստանում: Մի՞թե մենք չէինք, որ վաղնջական ժամանակներից զբաղվում էինք աղյուսի արտադրությամբ: Ու՞ր մնաց դարերի մեր փորձը: Այստեղ մեր միտքն ուղղակի ամուլ դարձրեց սեփականը թերագնահատելու սովորույթը: Ցավոք, այդ սովորույթը շարունակվում է նաև ներկայումս, և մեր երկիրը զիջել է կենսական տարածքների մեծ մասը:

Նույն բախտին է արժանացել նաև մեր ավանդական կիրը: Այնինչ ցեմենտի և գաջի պակասն այսօր այն կարող է լրացնել: Հանրապետության շատ շրջաններում տարիներ առաջ դեռ գործում էին կրի գործարանները, այժմ մեծ մասը մատնված են անգործության: Պատճառաբանում են, թե ցեմենտի կառույցները ավելի ամուր են, քան կրինը: Բայց կրի շաղախով կառուցված շենքերը դարերով դիմակայելով բնական աղետներին՝ կանգուն են մնացել մինչև մեր օրերը:

– **Հայաստանը քարի երկիր է: Շատ են նաև ավազն ու խիճը: Այս շինանյութերի մատակարարումը գոհացնու՞մ է ձեզ:**

– Համեմատաբար լավ են մատակարարվում: Դա հասկանալի է աղեսի գոտու գյուղական վայրերում: Հոկտեմբերյանի, Թալինի, Էջմիածնի, Բաղրամյանի հանքերը լի են շինանյութերով: Սակայն, մյուս կողմից դժվար է փոխադրելը: Վառելիք չլինելու պատճառով հաճախ են պարապուրդ տալիս բեռնատարները: Գործերին բացասաբար է անդրադառնում նաև անհրաժեշտ թվով բեռնատարներ ու ավտոկռունկներ չլինելը:

– **Եվ այնուամենայնիվ, ո՞րն է շինանյութերի թողարկումն ու իրացումը արմատապես բարելավելու ճանապարհը:**

– Այլընտրանքն է տնտեսավարման մեջ: Այս օրերին, օրինակ, սեփականաշնորհվում են քարի հանքերը: Իսկ ցեմենտի գործարանները վերածվում են բաժնետիրական ընկերությունների: Իսկ այլընտրանքի լավագույն երաշխիքները կարող է ապահովել ժողովրդավարացման խաղաղ ընթացքը:

Զրույցը վարեց
Մ. ՂԱԶԱՐՅԱՆԸ

Գորբաչովը հանդիպեց ԱՄՆ-ի ֆինանսների նախարարի Նիկոլաս Բրեյդի հետ

Սեպտեմբերի 19-ին տեղի ունեցավ ԽՍՀՄ նախագահ Միխայիլ Գորբաչովի հանդիպումը Մոսկվայում գտնվող ԱՄՆ-ի ֆինանսների նախարար Նիկոլաս Բրեյդի հետ: Ինչպես հաղորդեց «ՊՀ»-ի թղթակցին նախագահի մամլո քարտուղար Վլադիմիր Տումարկինը, խորհրդային կողմից զրույցին մասնակցել են ԽՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության օպերատիվ ղեկավարման կոմիտեի փոխնախագահ Գրիգորի Յավլինսկին, ԽՍՀՄ պետբանկի նախագահ Վլադիմիր Գերաշչենկոն և Գորբաչովի օգնական Անատոլի Չերնյաեւը:

Հանդիպման ընթացքում քննարկվում էին խնդիրներ՝ կապված երկկողմանի արդյունավետ համագործակցության ապահովման և պատասխանատու մարմինների և կոնկրետ անձանց գործունեության հետ:

Ն. Բրեյդի հետ զրույցի ժամանակ Մ. Գորբաչովը միտք արտահայտեց, որ խոովության տապալումից հետո վերացվել էին հիմնական խոչընդոտները ԽՍՀՄ-ում արմատական տնտեսական բարեփոխումների ճանապարհին հնարավորություն է ստեղծվել միջազգային նոր տնտեսական կապեր ստեղծելու համար: Այդ իրավիճա[...]կը քաղաքագետներից և գործարար մարդ[...]կանցից պահանջում է պատրաստակամու[...]թյուն՝ ընդունելու իրապես ոչ սովորա[...]կան մասշտաբային որոշումներ: Միխայի[լ] Գորբաչովը կոչ արեց միջազգային հան[...]րությանը օգնել «հզոր երկրին՝ մտնելո[ւ] համաշխարհային էկոնոմիկայի գլխավո[ր] երկրների շարքը՝ նրա և ամբողջ աշխար[...]հի բարօրության համար»:

ԱՄՆ-ի ֆինանսների նախարարը նշեց[,] որ ցանկալի է արագ պայմանագիր կնքե[լ] և ԽՍՀՄ-ին տալ Միջազգային վալյուտա[...]յին ֆոնդի հատուկ ընկերակից անդամ[ի] կարգավիճակ: Նրա կարծիքով, ինքնի[...]խան հանրապետությունները ՄՎՖ-ու[մ] պետք է ունենան համապատասխան լիա[...]զորություններով օժտված միասնակա[ն] ներկայացուցչություն:

digitised by A.R.A.R.@

«Մենք գիրը միշտ էլ գերադասել ենք»

Մեր թղթակցի հարցերին պատասխանում է ՀՀ հատուկ տնտեսական ծրագրերի իրագործման պետական կոմիտեի մշակույթի եւ կրթության բաժնի վարիչ, Թեհեյան եւ «Արցախ» հայրենակցական միությունների վարչության անդամ Էդվարդ ՄԿՐՏՈՒՄՅԱՆԸ

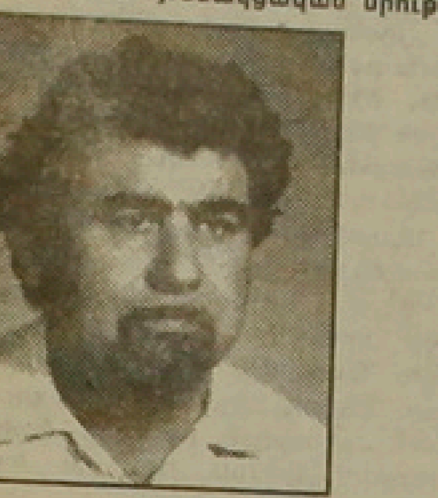

– Գիտենք, որ արցախցի եք եւ կապված եք նրան: Ներկայումս ինչպիսի՞ն է կրթության վիճակը այնտեղ:

– Ցավալի: Կրթության եւ մշակույթի օջախները Արցախում գտնվում են նյութական անմխիթար վիճակում: Եռամյա թոհուբոհը վտանգի տակ է առել նաեւ մշակույթի եւ կրթության բնագավառում տարվող բոլոր աշխատանքները:

Սակայն Արցախի տնտեսական եւ հոգեւոր կյանքը խարխլված էր նաեւ երեք տարի առաջ:

– Ինչպիսի՞ օգնություն է ցուցաբերվում Արցախին ՀՀ կրթության եւ մշակույթի նախարարությունների կողմից:

– Դասագրքերով, ուսումնական ծրագրերով, ձայնաժապավեններով եւ դպրոցական այլ պիտույքներով այս տարի առաջինը Արցախն է ապահովվել: Այստեղ, իհարկե, մեծ գործ են կատարել նաեւ «Հայգրքի», «Լույս» հրատարակչության եւ առեւտրի նախարարության աշխատողները:

Սակայն իր. հանրապետության տնտեսական վիճակը նույնպես նախանձելի չէ, եւ այստեղից ծագում է դժվարությունների երկրորդ փաթեթը: Եթե գումարենք նաեւ, որ մշակույթի եւ կրթության նախարարությունների միջոցները շատ սուղ են, ապա պարզ կդառնա ամբողջ իրավիճակը:

– Ձեր կարծիքով, վիճակը ելքե՞լն անհընա՞ր է:

– Ասված մի արտացե: Մենք միշտ էլ գիրը գերադասել ենք ամեն ինչից:

Արցախցին դարերով մի ձեռքին սուր, մյուսին գիրք է պահել: Այսօր եւս այդպես է:

Հայ երեխան միշտ էլ կրթվել է նույնիսկ ամենաստույգ պայմաններում: Նույնը հիմա Արցախում է: Դրան նպաստում են հանրապետությունում գործող բազմաթիվ հայրենակցական եւ մշակութային միություններ, օգնելով աշխատող բազմաթիվ ձեռնարկություններ եւ կազմակերպություններ, անհատ անձինք: Ազգային պետականության, ազգային եկեղեցու բացակայության պայմաններում ո՞վ է արցախցուն հայ պահել մինչեւ հիմա: Իհարկե դպրոցը, մշակույթը, բազմաթիվ եւ բազմախնդիր անհատները, որոնք համոզված էին, որ անձի զարգացման հիմնաքարը ազգային դաստիարակությունն ու մշակույթն է:

– Մի քանի բառով նշեք կրթության եւ մշակույթի բնագավառում եղած ամենահրատապ պրոբլեմները:

– Պրոբլեմները շատ են, սակայն դրանցից ես կառանձնացնեի հետեւյալը: Պետք է ամեն կերպ հասնել նրան, որ Արցախից տեղահանված բոլոր ընտանիքները վերադառնան իրենց հարազատ օջախները եւ վերսկսեն խաղաղ կյանքը: Գործերի բերումով ես շատ եմ հանդիպում Բերդաձորից, Հաղրուտից, Շահումյանից բռնագաղթված ուսուցիչների, աշակերտների, մշակույթի բնագավառի շատ աշխատողների, որոնք օրերը հաշվում են սեփական օջախները վերադառնալու համար, սակայն մինչեւ հիմա այդ ուղղությամբ գործադրված բոլոր ջանքերը արդյունք չեն տվել: Հարկավոր է նաեւ վերսկսել մշակութային օջախների աշխատանքը Արցախում: Փաստորեն այսօր այնտեղ արտակարգ դրության պատճառով դադարեցված են թատրոնի, կինոյի, համերգային եւ այլ աշխատանքները: Փաստորեն տեղական բյուջեները սնանկացել են, այստեղից էլ տնտեսական եւ ֆինանսական ծանր կացությունը:

– Ի՞նչ կարող եք ասել Արցախի հիմնահարցի վերաբերյալ:

– Արցախցիներն արդեն ընտրություն են կատարել եւ փակված են ետդարձի բոլոր կամուրջները: Այժմ հոգեբանական առումով դրությունը համեմատաբար բարենպաստ է: Բացի դրանից, արցախցիները համոզվել են, որ գաղտագողի հայրենիք չեն պաշտպանում. ամեն մի գյուղ ֆաշաքար դիմադրում է: Իրավիճակն է նրանց այդ թելադրում, համոզվել են, որ փրկությունը միայն ամուր կամքի եւ դիմակայության մեջ է:

Ալեք Մանուկյան. ազգային միասնության պատգամախոս

Սեպտեմբերի 18-ին սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեում տեղի ունեցավ հայ մեծ բարերար, ազգային գործիչ, ՀԲԸ Միության ցկյանս պատվակալ նախագահ Ալեք Մանուկյանի ծննդյան 90-ամյակին նվիրված հանդիսավոր երեկո: Նրա կյանքին ու գործունեությանը նվիրված մանրամասն զեկուցումով հանդես եկավ Վարդգես Համազասպյանը: Նա նշեց, որ «Տասնյակ հատորների նյութեր կարելի է հավաքել Ալեք Մանուկյանի ազգանվեր գործունեության վերաբերյալ, որն ապագա պատմաբանների պատվո գործը պետք է լինի»:

Ելույթ ունեցողներից Գեւորգ Էմինը իր խոսքում նշեց. «Հիրավի արդար մարդուն արժանի է երկարատեւ կյանք, որը, հուսանք, մեր աղոթքներով կհասնի առնվազն մեկ դարի»:

«Կեցցե՛ Ալեք Մանուկյանն ու ալեքմանուկյանները: Կեցցե՛ն այն մարդիկ, որոնց գործով եւ աշխատանքով ազգային մշակույթ է պահվում, ա՛զգ է պահվում,– իր ելույթում ոգեւորությամբ բացականչեց Լեւոն Հախվերդյանը.– Այն, ինչ նա արեց, անգնահատելի է: Դոլարներով, ռուբլիներով չի չափվում (մանավանդ ռուբլիներով): Դա հաշվվում է մարդկային հոգու մեծությամբ, նրա այն հասկությամբ, որ կոչվում է կարեկցանք ուրիշի նկատմամբ»:

«Հեշտ՞իր բան է կյանքը,– ասաց Էդուարդ Միրզոյանը,– շատ անգամ դիմել եմ Ալեք Մանուկյանին ու շատ տարօրինակ ձեւով մերժվել: Բայց արդյոք մի՞շտ է սկզբունքով ընտրում նրան՝ թե ում է մերժել եւ ում չի մերժել: Ամեն մարդու արա՛ծը պիտի չափանիշ դարձնենք, չարածի մասին չարժե խոսել: Իսկ Ալեք Մանուկյանը սփյուռքում այնքան բան է արել, որքան, ինձ թվում է, ոչ ոք չի արել Հայաստանի համար»:

Ուշագրավ էր սոցիալ-դեմոկրատական Հնչակյան կուսակցության Հայաստանի կենտրոնական վարչության անդամ Ալեքսան Խաչատրյանի ելույթը. «...մեզ հետ է ազգային մեծ գործիչը, որպես իսկական հայի սիրտ, որպես մեզ բոլորիս համար կենդանի օրինակ, որպես պատգամախոս ազգային համախմբման միասնականության, սրափ դիրքորոշումների՝ աննահանջ նվիրումով ծառայության պատգամախոս»:

Մյուս ելույթ ունեցողներն էլ ըստ արժանվույն գնահատեցին Ալեք Մանուկյանի վաստակն ու ծառայությունները: Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի նախագահ Հրաչիկ Սիմոնյանը հայտնեց կառավարության մտադրության մասին՝ քաղաքի կենտրոնական փողոցներից մեկն Ալեք Մանուկյանի անունով անվանակոչելու մասին: Երեկոյի անունից Ալեք Մանուկյանին շնորհավորանքի հեռագիր ուղարկվեց:

«Ազգը» միանում է այդ շնորհավորանքներին:

Աննա ԽԱՐԱՅԵԼՅԱՆ

«Ալեք Մանուկյանը Էջմիածնում իր հիմնած գանձատան առջեւ

Լուսանկարը՝ Պողոս ՊՈՂՈՍՅԱՆԻ»

Ժաննա Գրիգորյան. ժողովրդական վարպետի առաջին ցուցահանդեսը

Հայաստանի ժուռնալիստի տան ցուցասրահում օրերս բացվել էր ժողովրդական վարպետ Ժաննա Գրիգորյանի դեկորատիվ կիրառական աշխատանքների ցուցահանդեսը:

Ցուցադրույթում տեղ էին գտել վեց տասնյակից ավելի աշխատանքներ: Այդ ստեղծագործությունների հումքը հիմնականում օրգանական նյութն է՝ տարբեր ձեւի ու չափի գունավոր ապակիներ, հուլունքներ, մրգերի, հատապտուղների կորիզներ, ցորենի հատիկներ, սերմեր:

Մեծ հետաքրքրություն էին ներկայացնում ապակու փոքրիկ կտորներից եւ գույնզգույն հուլունքներից պատրաստված «Նատյուրմորտ յասամանով», «Միրամարգ», «Տիրամայրը», «Մադոննա» աշխատանքները: Ուշադրության են արժանի նաեւ «Փարվանա», «Նատյուրմորտ», «Երկրաշարժ» գործերը եւ խաչքարերի շարքը:

Ժաննա Գրիգորյանը հավատարիմ մնալով հայկական դեկորատիվ կիրառական արվեստի լավագույն ավանդույթներին, իրեն դրսեւորել է որպես իսկական ստեղծագործող: Նրա ստեղծագործություններին հատուկ է հնչեղ ու պայծառ գույների ուժեղ համադրությունը, որոնցով նա ստեղծել է հայրենի իրականությունը իրեն՝ ժողովրդական վարպետին հատուկ զուսպ գեղագին տրամադրությամբ:

Ժաննա Գրիգորյանին բնորոշ է իրականության բանաստեղծական ընկալումը: Նրա կոմպոզիցիաները կռահումներ չեն, այլ որոշակի տրամադրության ներարկված կերպարներ, որտեղ գլխավորը զգացմունքային մթնոլորտն է, նրա իմացական խորհուրդը եւ հոգեբանական լուծումը:

Ժաննան նկարել սկսել է վաղ հասակից: Տարիների հետ մանկական հայացքը մարեց, տպավորությունները հուշ դարձան, պարեցին եւ հեքիաթե համադրվեցին ակտիվ ու անկաշկանդ երեւակայության մեջ:

Ժաննան բեղմնավոր ու աշխատունակ ստեղծագործող է, բնավորությամբ անհանգիստ, պրպտող ու պահանջկոտ իր ստեղծագործի հանդեպ:

Կարճ ժամանակ է, ինչ Ժաննա Գրիգորյանը զբաղվում է դեկորատիվ կիրառական արվեստով: «Միրո երազանք» աշխատանքը նրա գլուխգործոցն է, որի վրա աշխատել է ամիսներ շարունակ: Այն բաղկացած է 2500 մեծ ու փոքր գույնզգույն ապակու կտորներից, հուլունքներից եւ տարբեր բնական նյութերից: Կարելի է հիշատակել նաեւ «Կարմիր վարդեր», «Թախծոտ աղջիկը», «Դրախտ» եւ այլ գործեր:

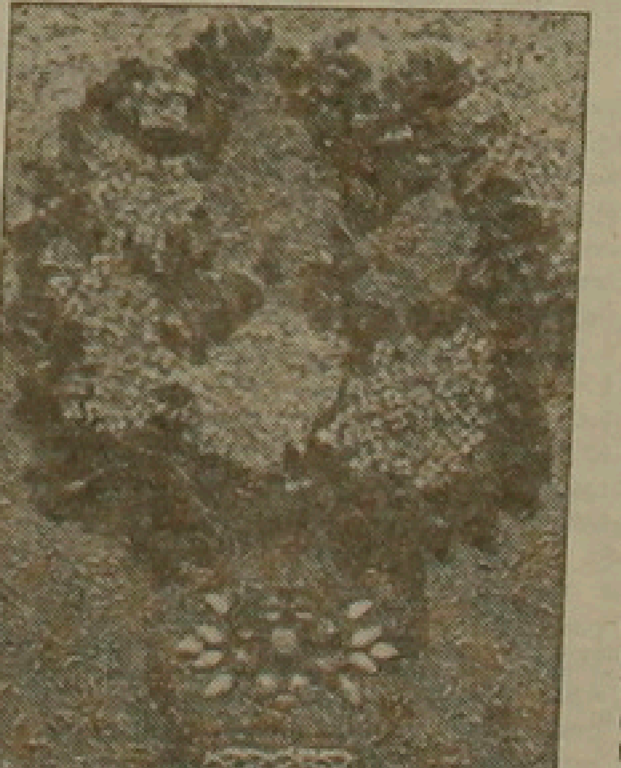

Ցուցադրույթում բացի դեկորատիվ կիրառական աշխատանքներից, կային նաեւ երկու տասնյակ գեղանկարչական եւ գրաֆիկական գործեր:

Նկարչուհին բազմիցս մասնակցել է Հայաստանի ժողովրդական վարպետների հանրապետական ցուցահանդեսներին, բայց սա նրա առաջին անհատականն է, որին վաղուց էր սպասում:

Պետրոս ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

AIM-ը մեկ տարեկան է

Լրացավ մեկ տարի այն օրվանից, երբ ԱՄՆ-ում, հայաշատ Լոս Անջելեսում լույս տեսավ «Արմինիըն Ինթերնեյշընըլ Մեգըզին»՝ («Հայկական Միջազգային Հանդես») անգլերեն ամսագրի անդրանիկ համարը: Այն ընդունվեց մեծ խանդավառությամբ ինչպես սփյուռքում, այնպես էլ Հայաստանում, քանի որ այդպիսի պարբերականի մեծ պահանջ կար:

Ո՞րն է AIM-ի գլխավոր առաքելությունը. ծանոթացնել տարբեր երկրների հայ համայնքներին միմյանց հետ, եւ, ամենակարեւորը, կապել սփյուռքը Հայրենիքին:

Հանդեսն անկախ է, զերծ որեւէ կուսակցական պատկանելությունից, հաճախ տպագրում է տարբեր, իրարամերժ կարծիքներ:

AIM-ի հիմնադիրներից մի քանիսը, ինչպիսիք են դոկտ. Գրիգոր Գրիգորյանը, Վարդան Օսկանյանը (գլխավոր խմբագիր) Միքայել Նահապետը (ամսագրի տնօրեն) իրենց ուսումը ստացել են Հայաստանում, եւ, բնականաբար, ծանոթ են նրա կյանքին, մարդկանց:

Աշխարհի տարբեր ծայրերում AIM-ն ունի սեփական թղթակիցներ, իսկ Երեւանում՝ գրասենյակ (Լոս Անջելեսի, ավելի ճիշտ Գլենդեյլի կենտրոնական գրասենյակից հետո երկրորդը): Լայն է AIM-ում տպագրվող նյութերի թեմաների ցանկը՝ քաղաքականություն եւ արվեստ, սպորտ եւ գիտություն, բիզնես եւ ժամանց, նոր, հաճախ անսպասելի գաղափարներ, եւ, իհարկե, մարդիկ՝ հայեր, որոնք այս կամ այն բնագավառում հաջողության են հասել: Բարձր տպագրական որակ ունեցող գունազարդ այս հանդեսին պարբերաբար իրենց մասնակցությունն են բերում սփյուռքում եւ արդեն Հայաստանում հայտնի գործիչներ եւ գիտնականներ ժիրայր Լիպարիտյանը, պրոֆ. Ռոնալդ Սյունին, Մուրադ Մուրադյանը, Արա Կալայջյանը եւ այլոք: AIM-ից հաճախ արտատպումներ են կատարում հայաստանյան թերթերը, ինչպիսիք են «Ազգ»-ը,

«Զերկալոն»: Վերջինիս խմբագիր Բորիս Նավասարդյանն այսպես բացատրեց դա. «**AIM-ը հաճախ տպագրում է այնպիսի նյութեր, որոնք սփյուռքի ոչ մի այլ թերթում չես կարդա, նաեւ նյութեր, որոնք վերաբերում են ոչ միայն գաղութների կյանքին, այլ ավելի լայն՝ միջազգային**»:

AIM-ի ապրիլյան եւ մայիսյան համարները արդեն վաճառվել են Երեւանում: Կվաճառվի նաեւ հոքեյյանական, կրկնակի ծավալով լույս ընծայված օգոստոս-սեպտեմբերյան համարը: Բացառված չէ, որ ապագայում AIM-ը տպագրվի նաեւ Հայաստանում՝ հայերեն լեզվով:

Գուրգեն ԽԱՆՋՅԱՆ
AIM-ի եւ «Ազգ»-ի թղթակից

digitised by A.R.A.R.@

Ռուբլու «սով»։ Ինչպե՞ս այն վերացնել

Վերջին ամիսներին մեր հանրապետությունում ռուբլու իսկական «սով» է, այն դեպքում, երբ դրամաշրջանառության մեջ չափից ավելի շատ փող է բաց թողնված

Պետական (առանձնապես բյուջետային), կոոպերատիվ և մասնավոր ձեռնարկություններ ժամանակին չեն կարողանում կանխիկ ձևով ստանալ իրենց անհրաժեշտ կամ հասանելիք դրամը աշխատավարձ վճարելու համար։ Դրանից առանձնապես տուժում են սոցիալապես ոչ պաշտպանված և ֆինանսապես թույլ ապահովված խավերը։ Շատ հիմնարկների, առանձնապես ժողովրդական կրթության, առողջապահության, արվեստի, գիտության, կառավարման ապարատի աշխատողները աշխատավարձ և գների բարձրացման հետ կապված փոխհատուցումները չեն ստացել օգոստոս ամսից։ Այս ամենն ստեղծվել է բանկում կանխիկ փողի անբավարար քանակության պատճառով։ Բանկ մուտք գործող կանխիկ փողի քանակությունը պակասել է։ Այդ անհամամասնությունն առաջացել է այն պատճառով, որ պետական խանութներում համարյա բան չկա վաճառելու, խոսքով նվազել են բանկ մուտք գործող դրամական միջոցները առևտրի օբյեկտներից։ Կոլտնտեսային շուկայում կատարված առևտրի ժամանակ դրամական միջոցները մի գրպանից անցնում են մյուս գրպանը։ Կանխիկ փողը շրջանառություն է կատարում մասնավոր սեկտորում, և վերջինիս օբյեկտներում զբաղված մարդիկ նույնպես շահագրգռված չեն իրենց մոտ եղած դրամական միջոցները պահել բանկում կամ խնայդրամարկղում, քանի որ ավանդատուները ժամանակին և առաջին պահանջով չեն կարողանում ստանալ իրենց անհրաժեշտ փողը։ Այդպիսի երևույթ կա նաև աշխատավորության մոտ՝ իրենց խնայողությունները խնայդրամարկղում պահելու գործում։

Կանխիկ դրամի սակավությունը որոշ չափով առաջացել է երկրում ստեղծված քաղաքական անկայուն վիճակի և ֆինանսական ճգնաժամի պատճառով։ Նախկինում մեր հանրապետությունում ստեղծված նման համամասնությունը դրամաշրջանառության բնագավառում կենտրոնացված կարգով կարգավորվում էր կենտրոնի կողմից։ Այժմ, երբ կենտրոնը և նրա ֆինանսական օրգանները կազմալուծվել են, իրականում չեն գործում, հույս դնել, որ նույն ձևով հնարավոր կլինի դուրս գալ իրավիճակից չի կարելի։ Այդ դժվարությունը պետք է լուծել սեփական պաշարների և հնարավորությունների հաշվին։ Իսկ որո՞նք են այդ պաշարները և հնարավորությունները։

Նախ, անկախություն հռչակելուց հետո սեփական դրամանիշը մտցնելը, որը հնարավորություն կտա ինքնուրույն կատարել փողի էմիսիան հանրապետության գլխավոր բանկի կողմից և դրանով իսկ վերացնել արհեստականորեն ստեղծված այն բոլոր արգելքները, որոնք գոյություն ունեն ներկայումս։

Երկրորդ, Հայաստանը անկախ պետություն հռչակելուց հետո տնտեսապես դեռևս կապված կլինի այլ հանրապետությունների հետ և գաղտնիք չէ, որ որոշ չափով տնտեսական կախման մեջ կլինի ավելի հզոր, հումքային ռեսուրսներով հարուստ հանրապետություններից։ Այդ պատճառով սկզբնական շրջանում մեզ մոտ նոր մտցված դրամանիշը կարող է որոշակի դժվարություններ ստեղծել միջհանրապետական տնտեսական կապերի ստեղծման և զարգացման գործում։ Դրա համար սկզբում պետք է զուգահեռ գործեն թե՛ ռուբլին և թե՛ մեր հանրապետության դրամանիշը, նախօրոք սահմանելով փոխանակման կուրսը իրար միջև և գործելու դաշտերը տնտեսավարման տարբեր բնագավառներում։ Այս ճանապարհով հնարավորություն կստեղծվի ոչ միայն պահպանել մեր շուկան որոշ ապրանքատեսակների գծով, այլ նաև ինքնուրույն ձևով կարգավորել այն դժվարությունները, որոնք առաջանում են այժմ դրամի սակավության պատճառով։

Երրորդ, կանխիկ դրամը կարելի է կենտրոնացնել պետական բանկում և խնայդրամարկղներում՝ վերջիններումս պահ տրված միջոցների համար տոկոսադրույքների ավելացման միջոցով։ Գործող տոկոսադրույքները չեն շահագրգռում բնակչությանը, ձեռնարկություններին, կոոպերատիվներին և այլ կարգի հիմնարկներին։ Նոր ստեղծված կոոպերատիվ և կոմերցիոն բանկերը պահ տրված գումարների համար ավելի մեծ տոկոսներ են վճարում ավանդատուներին, այդ պատճառով դրամական միջոցները հոսում են դեպի այդ բանկերը, որոնք սակայն բյուջետային հիմնարկներին չեն ֆինանսավորում աշխատավարձ տալու և այլ կարգի դրամական գործառնություններ կատարելու համար։

Չորրորդ, ազատ դրամական միջոցները պետական բանկ ներքաշելու կարևորագույն լծակ կարող է դառնալ հարկային մեխանիզմը։ Այս բնագավառում ես անորոշ վիճակ է՝ կապված երկրում ստեղծված սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական իրավիճակի հետ։ Հայաստանն անկախ պետություն դառնալուց հետո, ամենայն հավանականությամբ, պետք է փոխվեն հարկի տեսակներն ու հարկային դրույքները, և այս հանգամանքը կարելի է օգտագործել պետական բանկ մտնող դրամական միջոցների ծավալը կարգավորելու գործում։

Եվ վերջապես հինգերորդ, այս դժվարությունը լուծելու գործում կարելի է օգտագործել նաև գների մեխանիզմը, առևտրի պետական ձևերը։ Այժմ, երբ մեծ տարածում է ստանում կոոպերատիվը, կոմերցիոն առևտուրը, պետական առևտրի օբյեկտները առաջինների կողքին շատ խեղճ տեսք ունեն։ Պետական առևտրի օբյեկտներում ապրանքների տեսականին շատ աղքատ է, իսկ ապրանքները՝ անորակ, բայց վերջիններիս գները համեմատաբար բարձր են։ Դրա համար բնակչությունը գերադասում է իր դրամական միջոցները ծախսել կոլտնտեսային շուկայում կամ կոոպերատիվներում։ Այս հանգամանքը թույլ չի տալիս պետական առևտրի միջոցով դրամական միջոցները կենտրոնացնել պետական բանկում։

Ուստի վերջինս իրականացնելու համար անհրաժեշտ է կիրառել ավելի նպատակավոր գնագոյացում՝ նպատակ ունենալով պետական խանութների միջոցով ավելացնել պետական բանկ մտնող կանխիկ դրամական միջոցների գումարը։

Վերջապես ամենակարևոր և հուսալի ուղին, որ հնարավորություն կտա կայունացնել վիճակը, ապրանքների արտադրության զարգացումն է և նրա վաճառքը պետական առևտրի ճանապարհով։

Ներկա պայմաններում, երբ շուկայական մեխանիզմը իր մեջ ընդգրկում է նորանոր բնագավառներ, չպետք է մոռանալ նաև, որ մարդկային գործունեության շատ ոլորտներ դեռևս պետք է ֆինանսավորվեն պետական բյուջեի հաշվին, և այդ ոլորտների աշխատողները, որոնք սոցիալական և ֆինանսական տեսանկյունից ավելի թույլ են պաշտպանված, պետք է ժամանակին ստանան իրենց հասանելիք աշխատավարձը։

Գրիգոր ԳԱՐԱԳՅԱՆ
տնտեսագիտության թեկնածու

Դաժյալ «վիճելի կղզիների» մասին

«Ռուսաստանի արտգործնախարարությունը, լինելով ռուսական վարչակարգի մի մասը, չի կարող հաշվի չառնել հանրապետության բնակիչների կենսական շահերը։ Սակայն մենք ղեկավարվում ենք խորհրդա-ճապոնական հարաբերությունների օբյեկտիվ իրականությամբ»։ Այս մասին հայտնեց Ռուսաստանի փոխարտգործնախարար Գեորգի Կունաձեն Սախալինի մարզխորհրդի նախագահ Անատոլի Ակսյոնովի և Սախալինի մարզում Ռուսաստանի նախագահի ներկայացուցիչ Վիտալի Գուլիայի հետ հեռախոսազրույցի ժամանակ։ Կունաձեն մտնում էր վերջերս Ճապոնիա այցելած պատվիրակության կազմի մեջ, որը գլխավորում էր ՌԽՍՖՀ Գերագույն խորհրդի նախագահի պաշտոնակատար Ռուսլան Խասբուլատովը։

Գ. Կունաձեն կանգ առավ այն կետերի վրա, որով ղեկավարվում էր ռուսական պատվիրակությունը Ճապոնիա կատարած այցի ընթացքում։ Ընդհանուր առմամբ, դրանք հանգում են այն բանի անհրաժեշտությանը, որ հարկավոր է կարգավորել խորհրդա-ճապոնական հարաբերությունները և կնքել խաղաղության պայմանագիր։ Ռուսաստանը մտադիր է Ճապոնիայի հետ տարածքային վեճը լուծել միջազգային իրավունքի նորմերին համապատասխան։ Տոկիոն պնդում է, որ իրեն վերադարձվեն երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո Խորհրդային Միությանն անցած հարավ-կուրիլյան չորս կղզիները։

Գ. Կունաձեն հասկապես նշեց, որ Ռուսաստանի ղեկավարությունը կտրականապես մերժում է «հյուսիսային տարածքների» խնդիրը որպես առևտրական գործարք ներկայացնելու փորձերը։ Նա ընդգծեց, որ Ռուսաստանը Ճապոնիայի հետ կապերը զարգացնելու է և փնտրելու տարածքային վեճի լուծման ուղիներ։ Ընդ որում, Ռուսաստանի արտգործնախարարությունը մտադիր է պաշտպանել վիճելի կղզիների բնակիչների իրավունքները։

Ինչպես հայտնի դարձավ մեզ, հեռախոսազրույցի ընթացքում պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց, որ մոտ ժամանակներս Գ. Կունաձեն կայցելի Սախալին և Կուրիլյան կղզիներ, որոնց բնակչությունը և ղեկավարությունը միանշանակ չեն ընդունում Ճապոնիայի հետ «տարածքային բաժանության» խնդրի լուծման հեռանկարները։

Հայկական ապրանքահումքային բորսան նոր թափ է հավաքում

Անկախ Հայաստանի գոյության հիմնական երաշխիքը անկախ տնտեսություն ձևավորելն է։ Վերջինս էլ իր հերթին ենթադրում է արագ անցում շուկայական հարաբերությունների։

Սակայն շուկան պետք է սնուցվի, սպասարկվի շուկայական համապատասխան ենթակառուցվածքով։ Անցած 2–3 տարիների ընթացքում մեր հանրապետությունում անընդհատ խոսվում էր շուկային անցման մասին, սակայն գրեթե ոչ մի գործնական քայլ չէր կատարվում այդ ուղղությամբ։

Այսօր փաստորեն տեղապտույտի մեջ է արտադրության ոլորտի սեփականաշնորհումը, սառեցված է առևտրի և կենցաղսպասարկման օբյեկտների վաճառքը։

Դրա հետ միասին, ինտենսիվ ստեղծվում են կոմերցիոն բանկեր և ապրանքահումքային բորսաներ։

Այժմ արդեն պարզ է, որ Միությունը փլուզվում է, և դրա հետ միասին լուծարվում են միութենական տնտեսական կառավարման մարմինները (նախարարություններ, պետական կոմիտեներ և այլն)։ Այս պայմաններում պետական պատվերները հումքանյութական արժեքներով ապահովվում են ընդամենը 30–40 տոկոսով։ Հետևաբար, յուրաքանչյուր քայլեր պետք է ձեռնարկվեն հանրապետության հումքանյութական և պարենային ապահովման ուղղությամբ։ Թերևս այս ժամանակահատվածում մասնակարարման և առաքման ոչ պետական կառույցներն առավել արդյունավետ աշխատեն։

Այս առումով կարևոր քայլ էր Հայկական ապրանքահումքային բորսայի ստեղծումը։ Բորսան գործում է այս տարվա հունիս ամսից։ Այն հիմնվել է այնպիսի հզոր կազմակերպությունների կողմից, ինչպիսիք են ՀՀ Պետմատը, թեթև արդյունաբերության և կապի նախարարությունները, «Հայտեղարդ» առևտրաարտադրական միավորումը, «Կանազ» գործարանը և այլն։ Այսօր բորսան ունի մոտ 120 անդամ և 200 բրոքեր (միջնորդներ)։ Բորսային անդամագրվելու համար անհրաժեշտ է փոխանցել բորսային բանկի հաշվարկային հաշվին 25 հազար ռուբլի, ապա վեց ամսվա ընթացքում ևս 50 հազար։ Բորսային անդամներ կարող են դառնալ ինչպես պետական ձեռնարկությունները, այնպես էլ կոոպերատիվ, բաժնետիրական, նաև մասնավոր ձեռնարկություններ, անհատներ։

Յուրաքանչյուր գործարքից հետո որոշակի տոկոսաչափով եկամուտներ են փոխանցվում բրոքերային գրասենյակի հաշվին։ Տոկոսաչափը կախված է կնքվող գործարքի ծավալից, երբ այն խոշոր է, ապա տոկոսաչափը ցածր է, և հակառակը։ Բորսային վերոհիշյալ գործարքներից մնում է ընդամենը 1 տոկոսի փայաչափ։

Անհրաժեշտ է ընդգծել, որ բորսայում գործարքները իրականացվում են թե փոխանցման, թե կանխիկ և թե խառը վճարման ձևով։ Վաճառքի կարող են դրվել թե հումքանյութական արժեքներ, թե պարենամթերք։ Ինչ խոսք, որ բորսան այսօր վերջնական լուծում չի տալիս հանրապետության ապրանքային դեֆիցիտին, սակայն էականորեն մեղմացնում է այն։

Մեր խորին համոզմամբ, բորսայական գործունեությունը պետք է կառավարության կողմից համատարած հիմնավորվի, քանզի այն շուկայական ենթակառուցվածքի կարևորագույն բաղադրամասն է։

Այսօր արդեն կարելի է խոսել բորսայական առևտրի առաջին արդյունքների մասին։ Այստեղ՝ յուրաքանչյուր նիստում կնքվում են 1,5–2 մլն. ռուբլու գործարքներ։ Վերջիններս ընդգրկում են հանրապետության ժողովրդական տնտեսությանն այնքան անհրաժեշտ հումքատեսակներ, շինանյութեր, լայն սպառման ապրանքներ և այլն։ Ճիշտ է, կնքվող յուրաքանչյուր գործարք եկամուտ է բերում բորսային, սակայն մեր կողմից խստորեն վերահսկվում է հանրապետությունից դուրս գնացող ապրանքատեսակների անվանացանկը։ Չէ որ բիզնեսը պետք է ծառայի նախ և առաջ սեփական ազգի և պետության շահերին։

Վերլուծելով ստացվող եկամուտների բաշխման կարգը բորսայական գործարքների ընթացքում, պարզվում է, որ կան մի շարք խնդիրներ, որոնք անհապաղ լուծման կարիք ունեն։ Այսպես, բորսայական օրենսդրության և դրա հետ կապված բանկային համակարգի բացակայության պատճառով բրոքերները դեռևս չեն ճաշակում իրենց հասանելիք եկամուտները։ Երբ բրոքերը կատարել է 100 հազար ռուբլու գործարք և նախապես պայմանագրում նշված է եղել, որ պետք է ինքն ունենա որպես վարձ դրա 5 տոկոսը, ապա դա նշանակում է, որ տվյալ բրոքերային գրասենյակի հաշվարկային հաշվին պետք է փոխանցվի 5 հազար ռուբլի։ Ահա, այդ 5 հազար ռուբլին էլ մինչև այժմ հնարավոր չէ արդարացիորեն բաշխել գրասենյակի և բրոքերի միջև, քանի որ դեռևս չկան ոչ հարկային խթանիչ համակարգ, ոչ էլ բանկից կանխիկ դրամ ստանալու մեխանիզմ։ Այս ամենը, ինչ խոսք, թուլացնում է նոր, ավելի խոշորածավալ գործարքների իրականացումը բրոքերների կողմից։

Բորսայական բիզնեսի վրա էականորեն ազդում է նաև հանրապետության հիմնարկ-ձեռնարկությունների, կոոպերատիվների ֆինանսավորման ծանր վիճակը և ցածր վճարունակությունը։ Հաճախ ձեռնարկությանն անհրաժեշտ հումքը կամ նյութերը համապատասխան ծավալով չեն առաքվում ֆինանսական անբավարար վիճակից ելնելով։

Չլուծված խնդիրների շարքին պետք է դասել նաև այն, որ բրոքերային գրասենյակները և իրենք բրոքերները ի վիճակի չեն լուծելու տրանսպորտային փոխադրումների և պահեստային տնտեսությունների, բեռնման-բեռնաթափման հարցերը։

Այսօր բրոքերները դեռևս ազատ մարդիկ չեն և դեռևս չունեն նախասկզբնական կապիտալը, որն անհրաժեշտ է ներդնելու շրջանառության մեջ։ Պրոբլեմներ կան կապված բրոքերների ուսման, որակավորման և վերաորակավորման հետ։ Վերջինս հնարավոր է միայն արտասահմանում, քանի որ մեր երկրում դեռևս չկա այն փորձը, որը կարելի է համարել ընդունելի։

Հանրապետության կառավարությունը պետք է հաշվի առնի, որ ձևավորվում է մի նոր սոցիալական խավ, որը զբաղվում է հանրապետության տնտեսական և սոցիալական խնդիրները լուծելով։ Ուրեմն, պետք է արագացնել բորսաների գործունեությունը կարգավորող իրավական, քաղաքական և սոցիալական, նաև տնտեսական լծակների գործնական կիրառությունը։

Միքայել ՄԵԼՈՒՄՅԱՆ
Տնտեսագիտության թեկնածու, Հայկական ապրանքահումքային բորսայի բաժնի վարիչ

digitised by A.R.A.R.@

Սոս Սարգսյան. «Անկախությունը մեծ պատասխանատվություն է»

Հայ հեղափոխական դաշնակցության կողմից Հայաստանի նախագահության թեկնածու է առաջադրվել ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավոր Սոս ՍԱՐԳՍՅԱՆԸ: Ճանաչված դերասանի հետ մեր հանդիպումը կայացավ Մոսկվայում, ԽՍՀՄ ժողպատգամավորների արտահերթ համագումարից հետո:

- Հարգելի Սարգսյան, դեռ թարմ են համագումարյան տպավորությունները: Մի քանի խոսքով ամփոփեք. ի՞նչ տվեց այն եւ ի՞նչ էիք սպասում, որ չիրականացավ:

- Նախ, Գորբաչովը կարողացավ շատ հմուտ ձեւով գրել այդ համագումարը: Կարծում եմ, որ այլեւս այն չի հավաքվի, անելիք չունի: Ինչ վերաբերում է նոր ստեղծված կառավարման համակարգին, ապա այսպիսի հսկայական երկրում դա մի քայլ առաջ է դեպի կոնֆեդերատիվ կառուցվածք: Չնայած գրեթե բոլոր հանրապետությունները ստորագրել են այդ համաձայնագիրը, ինձ թվում է, սա նույնպես ժամանակավոր բան է: Հանրապետությունների վերջնական նպատակը քաղաքական անկախությունն է: Նախկին կայսրությունը շատ է մեծ եւ չափազանց բազմազան, որպեսզի կարողանա ապրել մեծ, թեկուզ եւ կոնֆեդերատիվ միության մեջ: Ազգային առանձնահատկություններ, տարբեր կրոն, զարգացման տարբեր մակարդակ, ազգային տարբեր խնդիրներ. այս ամենը կարող էր միավորել եւ լցնել մեծ կաթսայի մեջ միայն բռնի ուժը: Համոզված եմ, Մերձբալթիկայի օրինակով կստեղծվեն նոր միություններ, ասենք՝ միջինասիական: Մենք պետք է մեր տեղը գտնենք: Անկախության ճանապարհը բաց է, բայց մենք էլ մյուս հանրապետությունների նման գիտակցում ենք, որ տնտեսապես կապված ենք իրար: Այս իմաստով ես դրական եմ համարում այս համաձայնագրի տակ ստորագրելը, չնայած ինձ համար մի քիչ անհասկանալի է, թե ստորագրելուց առաջ մենք ինչու պայմաններ չդրեցինք՝ կապված Արցախի հետ: Ես համոզված եմ, որ կենտրոնը ոչ թե մահացել է, այլ ուղղակի Կրեմլից տեղափոխվել է Սպիտակ տուն: Ամեն ինչ չափազանց արագ ստացվեց, անսպասելի արագ: Ժողովուրդներն անկախացան: Հիմա խնդիրը ոչ թե անկախությունն է, որ չի կարող չլինել, այլ մեզ համար քաղաքական, ռազմական, տնտեսական այն հարցերը, որ ծառացան մեր առաջ:

- Դուք շոշափեցիք Արցախի խնդիրը: Հիմա շատ են խոսում, թե միութենական մակարդակի որոշումներ ընդունելու ժամանակ Արցախի հարցի լուծման համար այլ հարթություններ պետք է ընտրել. դա թե երկկողմանի բանակցություններն են, թե փոխզիջումները: Ի՞նչ հող կա եւ ի՞նչ երաշխիքներ կան դրա համար:

- Արդյունքի մասին ես չեմ կարող ասել, բայց կասկած չունեմ, որ այս պահից պետք է եռանդուն, համբերատար բանակցություններ վարել: Մենք պետք է զգացնել տանք ադրբեջանցիներին, որ Արցախը ամենից առաջ հայրենիք է, իսկ հայրենիքը առարկա չէ: Դիվանագիտական շփումները կարող են դրական դեր խաղալ: Ամեն ինչ կախված է մեր եռանդից, հաստատակամությունից, նրանից, թե պետական մակարդակով Հայաստանը որքանով է շահագրգռված Արցախի ճակատագրով:

- Սեպտեմբերի 21-ին մեզ սպասում է անկախության հանրաքվեն: Այն մեզ համար կունենա նախ բարոյական նշանակություն: Որքանո՞վ այն կխթանի անկախության գործընթացը:

- Հարյուրից հարյուր պետք է անկախությանը ասենք՝ այո: Դա, ինչպես դուք նշեցիք, կունենա նաեւ բարոյական, հոգեբանական նշանակություն: Ամեն մի հայ իր սրտի խորքում պետք է կրի անկախության գաղափարը եւ պետք է գիտակցի, որ անկախությունն ինքն էլ է ձեռք բերել՝ իր ձայնը տալով այո-ին: Միայն թե այսուհետ մենք պետք է շատ զգույշ քաղաքականություն վարենք այս երկրի ներսում եւ աշխարհի հետ:

Մենք պետք է կարողանանք, մեր անկախությունը պահպանելով, քաղաքական, տնտեսական, ռազմական դաշինքներ կնքել: Մեր առաջին գործընկերն այս հարցում առայժմ Ռուսաստանն է: Հայտնի է, որ չկան բացարձակապես անկախ պետություններ, այսինքն՝ ինչպես շատերն են հասկանում՝ պատնեշված աշխարհից: Բոլոր ժողովուրդները մի միության կամ որեւէ դաշնագրի մեջ են:

- Դուք նշեցիք Ռուսաստանի հետ դաշնագրի հարցը: Այժմ, երբ Արցախը հռչակել է անկախ հանրապետություն՝ վերադարձ Գյուլիստանի պայմանագրին, ի՞նչ եք կարծում, Ռուսաստանի խորհրդարանը ինչ-որ քայլեր կձեռնարկի՞:

- Ես չեմ կարծում, թե Ռուսաստանը լրջորեն կընդունի 1813 թվականին կնքված Գյուլիստանի դաշնագիրը: Նա բռնել է դեմոկրատիայի ուղին, բայց դա չի նշանակում, որ անտեսելու է իր պետական շահերը: Այո, հզորացման ճանապարհը դեմոկրատիան է, սակայն ո՞ր դեմոկրատական պետությունն է մոռանում իր ազգային շահերը: Երբեմն մենք թերագնահատում ենք Հայաստանի նշանակությունը ոչ միայն աշխարհում, այլեւ Անդրկովկասում: Համոզված եմ, կարգավորվելուց հետո Ռուսաստանը պետք է ինքն էլ փնտրի Հայաստանի բարեկամությունը: Իսկ Արցախի անկախությունը նախ մենք պետք է ընդունենք ամենայն լրջությամբ:

- Արդեն մոտենում է հոկտեմբերի 16-ը: Հայտնի է, որ Հայ հեղափոխական դաշնակցությունը ձեզ ներկայացրել է հանրապետության նախագահի թեկնածու: Ի՞նչը դրդեց ձեզ, որպեսզի համաձայնվեք ձեր թեկնածությունը տալ նախագահական ընտրություններում:

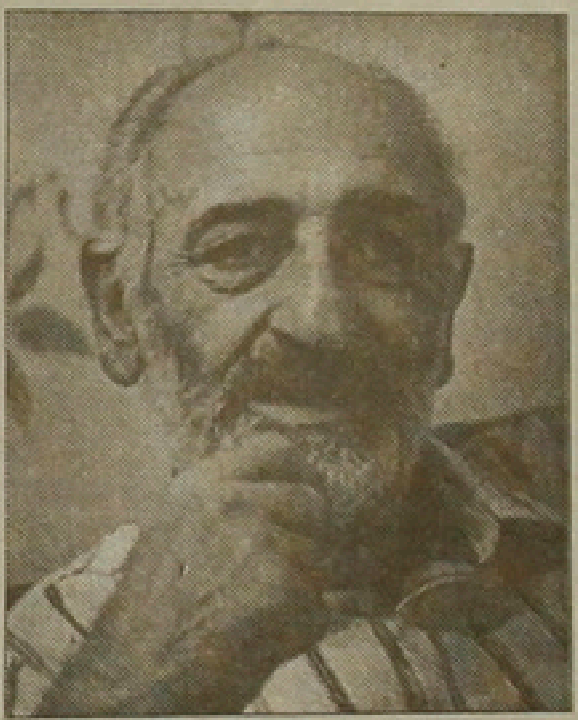

- Երեւի թե, առաջին հերթին, կուսակցության որոշումը:

- Իսկ ե՞րբ եք դարձել կուսակցության անդամ:

- Գրեթե երկու տարի է արդեն: Ես միշտ ինձ համարել եմ դաշնակցական: Հայ մարդը չի կարող դաշնակցական իդեալներից դուրս ապրել: Ինձ եւ ամեն մի հայի համար անկախությունը, ազատությունը, միացյալ Հայաստանը երազանք է եւ, բնականաբար, մենք ամենքս ինչ-որ չափով դաշնակցական ենք: Դաշնակցությունը որդեգրել է ժողովրդի իղձերը դեռ հարյուր տարի առաջ: Այսօր էլ անփոփոխ են այդ կարգախոսները, նրա գաղափարները:

Վերջապես, ընտրվեմ թե ոչ (դա Աստծո կամքն է), ես միշտ էլ աշխատել եմ եւ աշխատելու եմ օգտակար լինել իմ ժողովրդին: Ես միշտ ասել եմ, որ մի ինչ-որ վերին խորհուրդ կա այն բանում, թե ինչու է մարդը սիրում իր հայրենիքը: Բայց այդ սերն էլ տարբեր է լինում. հեռվից, մոտիկից, թույլ կամ ուժեղ, գիտակցված կամ կույր, հաճախ էլ պատեհ առիթով: Իմ սերը մշտական է ու ցավոտ: Մեր հաջողությունները ինձ համար իսկապես ուրախություն են, իսկ թերությունները՝ իսկապես ցավ:

Ինձ համար, որպես քաղաքացու, Հայաստանում չկան մեծ ու փոքր խնդիրներ: Ես համոզված եմ, որ հայերն իրենց հանճարի չափով չեն զբաղեցնում իրենց տեղն աշխարհում: Իմ ազգի մեջ տեսնում եմ ներունակ հսկայական ուժ եւ կուզենայի, որ այն բացվեր:

- Մշակե՞լ եք նախընտրական ծրագիր, թե՞ կուսակցության ղեկավարության հետ պետք է պատրաստեք:

- Մի մարդու գործ չէ մի երկրի ապագա ծրագիր մշակելը: Իհարկե համատեղ: Վերջապես, դաշնակցության պես հզոր կուսակցությունն ինչպես չկանգնի իր թեկնածուի թիկունքին:

- Եթե ավելի կոնկրետացնենք, քաղաքականության ասպարեզում ո՞րն է ձեզ համար ամենագլխավորը լինելու, տնտեսության ասպարեզում՝ որը:

- Ես արդեն ասացի՝ հանրապետության անվտանգությունն ապահովող դաշինքը, պայմանագրերը: Նշեմ. թե ռազմական, թե տնտեսական մեկ ուղղությամբ, մեկ երկրի հետ կապվելը նույնպես սխալություն է: Իմ եւ իմ կուսակցության արտաքին քաղաքականության հիմքում դրված են հրատապ հարցեր, եւ հույս ունեմ հաջողության հասնել: Մենք պետք է մտնենք առեւտրական եւ տնտեսական կապերի մեջ եւ Արեւելքում, եւ Եվրոպայում: Վստահ եմ, մեր շրջապատում կարող ենք ունենալ նաեւ քաղաքական դաշնակիցներ: Առաջին գործերից մեկը հանրապետությունում արտաքին գործերի նախարարության աշխատանքը միջազգային մակարդակի վրա դնելն է:

Հիշենք մի անգամ էլ, հաշիվ տանք մեզ՝ դուրս ենք գալիս մեծ ծով, մեր նավը պետք է ամուր լինի:

Իսկ առայժմ շուտափույթ կերպով հարկ է վերականգնել եւ ամրացնել միութենական տնտեսական կապերը:

Անկախությունը հրաշալի բան է, բայց այն բազում պարտականություններ է դնում այն ժողովրդի վրա, որն ընտրել է այն որպես գոյատեւման ձեւ: Դա մեծ պատասխանատվություն է յուրաքանչյուրի համար: Դա այլեւս չի նշանակի անառարկայական զրույցներ սրճարաններում: Ոչ, գործ է, աշխատանք է, սեր է, նվիրում է: Անկախությունը մեզ հետ չի տրվելու եւ ամոթ մեզ, եթե այն չպահպանենք: Այնպես որ, ի գործ:

- Տնտեսական ասպարեզում նշեցիք հարեւան երկրների հետ հարաբերությունները: Այժմ շատ են քննարկում Թուրքիայի հետ կապեր հաստատելու հարցի շուրջը: Դուք ինչպե՞ս եք վերաբերվում:

- Ինչպես մեր խորհրդարանի պատգամավորներն են ասում, միանշանակ կողմ եմ ամեն տեսակ կապերի ու պայմանագրերի, բայց ոչ մի դեպքում մի այնպիսի բանի, որ հետո ստիպված լինենք վիզներս ծռել: Եւ ոչ մի բան՝ պահանջատիրությունից հրաժարվելու գնով, կամ 15 թվականի եղեռնը մոռանալու գնով: Ես ինձ իրավունք չեմ վերապահում ստանձնել ազգի պատմական հիշողությունը (մանավանդ՝ անհնարին է), բարոյական իրավունք չունեմ վիրավորելու մեկուկես միլիոն նահատակների ոչ հիշատակը, ոչ էլ նրանց կենդանի մնացած հետնորդներին:

- Հետաքրքիր է, երբ ընտրվեք նախագահ, ինչպե՞ս կվերաբերվեք տարբեր քաղաքական կուսակցություններին:

- Միշտ ողջունել եմ բազմակուսակցությունը, միշտ աջակցելու եմ կուսակցությունների գործունեությանը: Նախ՝ միակուսակցության «բարիքները» մեր ժողովուրդը զգաց իր մաշկի վրա: Բազմակուսակցությունը միակ ճանապարհն է հասկանալու ազգային իղձերը, ճշտելու նրա գործելակերպը: Բազմակուսակցությունը ճանապարհ է դեպի դեմոկրատիա եւ դեպի ազգային միասնություն: Հենց կուսակցությունների ցույց տված տարբեր ճանապարհներն են օգտակար: Մանավանդ փորձ ունեցող կուսակցությունները ազգային հարստություն են:

Կուսակցության ներսում որոշակի պայմանավորվածություն ունենք՝ հաղթանակի դեպքում կոալիցիոն կառավարություն ստեղծելու: Թող յուրաքանչյուր կուսակցություն իր վրա վերցնի իր բաժին բեռն ու պատասխանատվությունը: Այսօր մենք պետք է ազգի լավագույն ուղեղներին ստիպենք, որ ծառայեն ժողովրդին: Աշխարհում տաղանդավոր մարդկանց որս է, նրանց համար պայքար է: Հայաստանում, ներսին ու արտաքին Սփյուռքում էլ կան պայծառ միտք ունեցող մարդիկ: Անկախ դավանանքից, իրազեկ մարդկանց համար անհրաժեշտ է գտնել իրենց տեղը:

- Հայտնի է, որ սփյուռքում միշտ հակամարտություն է եղել Ռամկավար ազատական կուսակցության եւ Հայ հեղափոխական դաշնակցության միջեւ: Կցանկանայի ձեր կարծիքը իմանալ, թե ինչպես կարելի է նրանց փոխհարաբերությունները բարելավել:

- Միանգամից ասեմ, որ մեր նշածը ինձ համար խորը ցավ է, եւ ոչ միայն այսօր: Ես ռամկավարության նկատմամբ ունեմ քնքույշ վերաբերմունք, խորը հարգանք նրա անցյալի գործունեությանը, գնահատում եմ նրանց մեծ աշխատանքը եւ այսօր: Արտասահմանում շրջել եմ, տեսել եմ ե՛ւ դպրոցները, ե՛ւ մշակութային կենտրոնները: Առանձնապես շատ բարձր եմ գնահատում բարեգործական ասպարեզում արվածը: Վերջապես ռամկավարության շնորհիվ է, որ մենք բոլշեւիզմի ժամանակ կապեր հաստատեցինք սփյուռքի հետ: Փոքր գործ չէր: Հակամարտությունն ստեղծված է արհեստականորեն՝ բոլշեւիկների ձեռքով: Անկախ ամեն ինչից, պայքարել եմ եւ պայքարելու եմ այդ երկու իսկապես ազգային կուսակցությունների միջեւ հակամարտությանը վերջ դնելու համար: Սա ասում եմ միանգամայն հաստատ:

Վերջապես, շատ ընկերներ ունեմ ռամկավար շրջանակներում, հրաշալի մարդիկ, որոնց կորցնելն ինձ համար կլիներ մեծ դառնություն: Ամեն ինչ լավ կլինի, եթե փորձենք միմյանց նկատմամբ խնամքով վերաբերվել:

- Ներկա կառավարության օրոք մի տեսակ սառնություն է դրսեւորվում դաշնակցության նկատմամբ, դաշնակցությանը մեղադրանքներ են ներկայացվում: Ձեր կարծիքով, դաշնակցությունը այս ընթացքում ինչպիսի՞ սխալներ է թույլ տվել:

- Գլխավոր սխալն այն է, որ դաշնակցությունը ուշ վերադարձավ Հայրենիք: 85-ին արդեն կարող էր թեկուզ անլեգալ մուտք գործել Հայաստան: Ժողովուրդը սպասում էր անհամբեր: Իսկ ուրիշ սխալներ թույլ տված կլինի, չի կարող թույլ չտալ՝ գործող կուսակցություն է: Բայց ինձ համար անհասկանալի են այն լուտանքները, որ թափում են դաշնակցության գլխին: Չնայած, այդ անեծքները եւ լուտանքները միշտ էլ թափել են դաշնակցության գլխին: Զարմանալի է, որ էստաֆետի պես դրանք բոլշեւիկներից անցան մեր օրերը: Թեեւ ասեմ, որ դաշնակցությունը կարողանում է հարվածներին դիմանալ եւ հիմա էլ կդիմանա:

- Ղարաբաղյան շարժման այս չորս տարիների ընթացքում դուք մտաք քաղաքական կյանքի հորձանուտի մեջ եւ երբեմն արդեն հանդիսատեսի համար էլ խորթ է պատկերացնել, որ Սոս Սարգսյանը դերասան է: Մի՞թե այլեւս չենք տեսնի ձեզ՝ նոր կամ հին դերերի կատարմամբ:

- Եթե չընտրվեմ նախագահ, անմիջապես կզբաղվեմ իմ գործունեությամբ, այսինքն իմ աստվածային մասնագիտությամբ: Քաղաքական կյանքից դուրս կգամ մեկընդմիշտ: Հետո գրելու եմ, շատ մտահղացումներ ունեմ:

- Ի՞նչ ցանկություններ ունեք, որ մնացին մեր զրույցից դուրս:

- Դրանք շատ-շատ են: Ամենակարեւորը, որ մեր ժողովուրդը ոտքի կանգնի ողջ հասակով, որ մենք չունենանք աղքատ մարդիկ, որ հայ մարդը հողով ազատ լինի, իր գործի մեջ ազատ լինի, հպարտ լինի, ոչ մեկից կախում չունենա, գլխին կարգադրող չունենա: Որ ստեղծենք իսկական դեմոկրատական, քաղաքակիրթ հանրապետություն: Մտքով ու մարմնով առողջ լինի հայ մարդը:

- Վերջին հարց. դուք նշեցիք առողջության մասին: Հույս ունե՞ք, որ այդ ծանրությունը կարող եք տանել:

- Միանգամայն առողջ եմ: Մինչեւ վերջ գնալու ուժերս կբավականացնեն:

- Տա Աստված:

Զրույցը վարեց
Հակոբ ԱՍԱՏՐՅԱՆԸ

«Պետխորհուրդը չի հանձնարարել Գորբաչովին հրամանագիր հրապարակել»

ասում է Մոսկվայում Ադրբեջանի ներկայացուցիչը

Մոսկվայում Ադրբեջանի հանրապետության լիազոր ներկայացուցիչ Զաուր Ռուստամ-զադեն հավաստում է, որ Պետխորհուրդը վերջին նիստում չի հանձնարարել Միխայիլ Գորբաչովին հայ-ադրբեջանական վեճը կարգավորելու հրամանագիր հրապարակել: «ԻՖ»-ի թղթակցի հետ հարցազրույցում Զ. Ռուստամ-զադեն հայտնեց, որ, իր տվյալներով, Պետխորհրդում այդ հարցի կապակցությամբ միայն կարծիքների փոխանակում է եղել: Պետխորհուրդը որոշել է Լեռնային Ղարաբաղ ուղարկել ՌԽՖՍՀ նախագահ Բ. Ելցինին եւ Ղազախստանի նախագահ Ն. Նազարբաեւին, որպեսզի տեղում ծանոթանան իրավիճակին:

Ավելի շուտ, Պետխորհրդի նիստի մասնակիցներից մեկը հայտնել էր «ԻՖ»-ին, թե Պետխորհուրդը հանձնարարել է Գորբաչովին հրամանագիր հրապարակել, ուր ենթադրվում էր 5 կետ մտցնել, այդ թվում՝ Լեռնային Ղարաբաղում վերականգնել խորհուրդները եւ իշխանության մյուս մարմինները, զորքերի դուրս բերումը, կողմերի զինված հակամարտության դադարեցումը: Այս տեղեկությունը գործակալությունը ստացավ երկուշաբթի օրը:

Խոսելով ադրբեջանական կազմկոմիտեի լուծարման եւ դրա փոխարեն կոորդինացնող խորհրդի ստեղծման մասին, ուր, ենթադրվում է, կմտնեն հանրապետության խորհրդարանի զանազան ֆրակցիաների ներկայացուցիչները, Զ. Ռուստամ-զադեն կարծիք հայտնեց, թե այդ հարցը պետք է մտցվի խորհրդարանի նստաշրջան:

Շահումյանի շրջանում շաբաթ եւ կիրակի օրերին իրադրության կտրուկ սրման կապակցությամբ նա ենթադրեց, թե դա կապված էր Պետխորհրդում երկուշաբթի օրը հայ-ադրբեջանական վեճի հնարավոր քննարկման հետ: «Հենց որ լարվածության թուլացման հնարավորություն է ստեղծվում, հայ գրոհայինները ակտիվացնում են իրենց գործողությունները»,- նշեց նա:

Զ. Ռուստամ-զադեն ընդգծեց, որ Ադրբեջանը Հայաստանի հետ կբանակցի միայն այն դեպքում, եթե հայ գրոհայինները դուրս գան Ադրբեջանից: Դրանից բացի, հայկական խորհրդարանը պետք է հրաժարվի Լեռնային Ղարաբաղի վերամիավորման մասին որոշումից:

Զ. Ռուստամ-զադեն «ինքնատիպ» որակեց Ադրբեջանի եւ Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետության փոխհարաբերությունները: Նրա խոսքերով, «այն քաղաքականությունը, որ իրականացնում է Նախիջեւանի մեջլիսի առաջնորդ Հեյդար Ալիեւը, վտանգավոր է Ադրբեջանի համար»: Նրա կարծիքով, Ալիեւը կատարում է կենտրոնի՝ Ադրբեջանում իրադրությունը ապակայունացնելու պատվերը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Մորֆու գյուղի նախկին հույն բնակիչները այժմ հավաքվում են Նիկոսիայում, իրենց նորաստեղծ ակումբի շենքին, թղթախաղով ժամանակ վատնելու կամ զրուցելու անցած-գնացած օրերի մասին, մի անգամ եւս հիշելու, թե ինչպես 1974 թվականին թուրքական զորքերը, գրավելով Կիպրոսի հյուսիսային մասը, տեր դարձան իրենց տներին եւ եկեղեցիներին:

«Այստեղ գտնվողներս բոլորս էլ ցանկանում ենք վերադառնալ,- ասում է իրավաբան Ջոն Էրոտոկրիտուն,- *բայց մենք չենք ցանկանում ապրել թուրքական իշխանության ներքո: Մենք մեր հունական իշխանությունների վերականգնումն ենք պահանջում»:*

Մորֆուում այս մարդկանց նախկին ակումբը այժմ վերածված է թուրքական բանակի շտաբի: Էրոտոկրիտուի բնակարանում ապրում են թուրք վերաբնակիչներ, իսկ

Կիպրոսի հարցի լուծումը մոտ է, միաժամանակ հեռու

17 տարի անց հույներն ու թուրքերը հոգնել են երկրի անջատումից, բայց մերձեցման ջանքերը, կարծես սպառում են իրենց:

փողոցը, որտեղ գտնվում է այդ շենքը, վերանվանված է նախկին թուրք վարչապետ Էջեւիտի անունով, որն էլ 1974-ին հրաման էր արձակել գրավելու կղզին:

Ի՞նչ է լինելու, երբ խաղաղության հետագա մի համաձայնությունից հետո հույները վերադառնան Մորֆու: *«Երբ ինձ նոր բնակարան տան թուրքական գոտում, ես կգնամ,-* ասում է 65 տարեկան Մահմութ Ալկանը, որին Կիպրոսի հունական ազգային պահակախումբը դուրս է քշել հարավային Լիմասոլ քաղաքից՝ 1974-ին: - *Ես ընկերություն չեմ անում հույների հետ, գործ չեմ ունենում նրանց հետ: Բայց երբ երաշխավորվի իմ կյանքը, կասեմ, որ ժամանակն է վերջ տալու այս կնճռոտ հարցին»:*

Կիպրոսը դեռեւս մնում է աշխարհի վերջին մի քանի բաժանված երկրներից մեկը: Կիպրոսաբնակ թուրքերը, որոնց յուրաքանչյուրի եկամուտը կազմում է հույների եկամտի ընդամենը մեկ երրորդը միայն, չեն մասնակցում կղզու հարավում իշխող առեւտրի

Ռաուֆ Դենքթաշ — Գեորգիոս Վասիլիու

թոհուբոհին: Նրանց «տնտեսությունը» կառչած է մնում արժեզրկված թուրքական լիրային:

«Մարդիկ այստեղ հոգնել են անորոշությունից, ձանձրացել տանկերի տեսքերի տակ ապրելուց,- ասում է թուրք քաղաքացի Ասֆեր Օզգյուրը: - *Նրանք իրենց երեխաների ապագան են ցանկանում կերտել, իսկ այս պայմաններում դա պարզապես անհնարին է»:*

Համերաշխության նորաթուխ ոգին սկսեց թափ տալ հատկապես նախագահ Բուշի վերջերս դեպի Աթենք եւ Անկարա կատարած այցելություններից հետո, երբ նա պատրաստակամություն հայտնեց հյուրընկալելու երկու կողմերը եւ մոտիկ ապագայում խաղաղության խորհրդաժողով անցկացնելու, երբ, իհարկե, նրանք կարողանան համաձայնության եզրեր գտնել: *«Երբ Բեռլինի պատը կարող էր փուլ գալ, տեղի տալով մարդկային համերաշխությանը, ապա Կիպրոսի շուրջ ստեղծված երբեմնի ատելությանը նույնպես կարելի է վերջ տալ»,-* հայտարարեց Բուշը:

«Անմիջապես հետո կարեւոր փոփոխություններ առաջացան Անկարայի դիրքորոշման մեջ,- ասում է բանակցություններին մոտիկ կանգնած մի անձնավորություն: *-Թուրքերը վերջապես որոշեցին, որ այդ հարցը պետք է լուծվի»:* Երկու կողմերն էլ վաղուց հասկացել են, որ հարցի լուծումը իր եռեւից կարող է բերել երկրում երկու տարբեր՝ հունական եւ թուրքական վարչական կենտրոնների կամ գոտիների ստեղծում: Հողը վերադարձվելու է հույներին, հնարավորություն ստեղծելով 200 հազար գաղթականներից շատերին վերադառնալու իրենց նախկին տները: Իսկ նրանց, ովքեր չեն ցանկանում ապրել թուրքական Կիպրոսի գոտում, տրվելու է դրամական փոխհատուցում: 30 հազարի հասնող թուրքական զորքերը դուրս են բերվելու կղզուց, տեղում թողնելով միայն որոշակի ստորաբաժանումներ, հունական համապատասխան զորքերի հետ միասին հսկելու խաղաղությունը: Թուրքիան «մեծահոգաբար» ՄԱԿ-ին խոստացել է նաեւ օժանդակել, որ Կիպրոսը Եվրոպական համայնքի անդամ դառնա:

ՄԱԿ-ի հովանավորությամբ տարվող բանակցությունները փորձում են հնարավորին չափ վերացնել առկա մյուս տարբերությունները եւս: Սակայն ընդհանուր եզրատեքստի մեջ այդ տարակարծությունները բավականին փոքր են համեմատած այն խոր անվստահության հետ, որ երկու կողմերը տածում են միմյանց նկատմամբ:

«Շոշափելի ոչ մի դրական քայլ թուրքերի կողմից չի նկատվում,- ասում է մի հույն պաշտոնական անձնավորություն՝ Աթենքից:- *Մեր կարծիքով, դժվարությունները զգալիորեն մեծ են»:*

«Երբ նույնիսկ ժամանակի հարցը մի կողմ թողնենք,- ասում է բանակցողներից մեկը,- *համաձայնության հասնելու իրական խոչընդոտ է հանդիսանում եւ այն, որ Դենքթաշը իր ուրույն մտածելակերպն ունի եւ չի պատրաստվում վերանայել այն»:* Ռաուֆ Դենքթաշը հիմնադիրն է եւ ներկայիս նախագահը այսպես կոչված Հյուսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետության, որը նա հիմնադրեց 1983 թվականին, թուրքական բանակի կողմից կղզու հողային տարածքի 37 տոկոսի բռնագրավումից անմիջապես հետո: Միայն Թուրքիան է ճանաչում այդ «պետությունը», եւ կարծես վերջերս Դենքթաշը դիմադրության է արժանանում նաեւ Անկարայի կողմից, որը նույնպես պահանջում է հարցի լուծումը: *«Համարենք մեզ պետություն թե ոչ, միեւնույն է, մեզ պետք է ընդունեն որպես երկու հավասար քաղաքական միավորի»,* հայտարարեց նա վերջերս «Թայմ» թերթի թղթակցին:

«Ըստ երեւույթին, հավասար բառը Դենքթաշի կողմից սխալ է հասկացվում,- մեկնաբանում է Կիպրոսի հունական մասի նախագահ Ջորջ Վասիլիուն:- *Իր հասկացողությամբ Կիպրոսը մեկի փոխարեն երկու երկիր պետք է դառնա: Երբ այդպիսի դիրքորոշումը շարունակվի, ապա ոչ մի առաջընթաց չի կարելի սպասել այս հարցում»:*

Հույներից շատերն են այսօր հավաստացած, որ խաղաղության խորհրդաժողովին մասնակցելու Դենքթաշի պատրաստակամության եռեւում թաքնված է սոսկ ուրիշ պետությունների ղեկավարների հետ բանակցությունների սեղանի շուրջ հավասարի իրավունքով նստելու ցանկությունը: Մի բան, որ նրան հեղինակություն է բերելու, առանց նույնիսկ որեւէ փաստաթուղթ կամ համաձայնագիր ստորագրելու:

«Մենք նման դեպքի ականատես եղել ենք,- ասում է մի նախարար Աթենքում:- *Սկզբում թվում է, թե անիվը գլորվում է, եւ հարցն առաջ է գնում, բայց հանկարծ թուրքերը ինչ-որ մի ցից են խրում անիվը, եւ ամեն ինչ կանգ է առնում»:*

«Չգիտենք ինչու է Պերես դե Կուեյարը լավատես», ասում է Դենքթաշը:

Այնուամենայնիվ, բանակցություններ վարողները լիովին լավատեսորեն են տրամադրված, կանխագուշակելով, որ Կիպրոսը օրինակ կարող է ծառայել լուծելու այնպիսի ազգամիջյան խնդիրներ, որոնք ամբողջ Արեւելյան Եվրոպան են ողողել այսօր:

«Սա փաստորեն մի փոքրիկ Հարավսլավիա է,- ասում է ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչ Օսկար Կամիլիոնը:- *Հարցի լուծումը այստեղ պատշաճ արձագանք է ունենալու աշխարհի այլ մասերում»:*

Ավելացնենք, որ ձախողումը եւ վերադարձը դեպի նախկին անելանելի դրությունը նույնպես իր պատշաճ արձագանքը կունենան, միայն թե, իհարկե, բացասական առումով:

Ռոբերտ ՉԻԼՏԸ
Time, սեպտեմբերի 16

Լեհական կապիտալիզմ. ի՞նչ կարելի է սովորել

Երկու ամիս առաջ Լեհաստանում կյանքի է կոչվել տնտեսական մի ծրագիր, որն անվանում են լիբերալ դեմոկրատական կուսակցության ներկայացուցիչներ Յանուշ Լեւանդովսկու եւ Յան Շոմբուրգի մեթոդ: Ըստ այդ ծրագրի, Յանուշ Լեւանդովսկու՝ սեփականաշնորհման նախարարի ջանքերով, Լեհաստանում ամեն մի քաղաքացի պետք է ունենա անձնական բաժնետոմսերի ծրար: Մոտ 400 ձեռնարկություններ կսեփականաշնորհվեն: Նրանք երկար տարիներ զբաղվել են բաժնետոմսերի սկզբունքի ուսումնասիրությամբ: Մեր թղթակից Գայանե ԱՖՐԻԿՅԱՆԸ Լեհաստանում հանդիպեց Գդանսկի երկրամասի լիբերալ դեմոկրատական կուսակցության առաջին քարտուղար Տադեուշ ԱՋԻԵՒԻՉԻՆ եւ խնդրեց պատասխանել մի քանի հարցի:

ՀԱՐՑ.- Ի՞նչ է այդ ծրագիրն իրենից ներկայացնում եւ ինչպես է այն կենսագործված:

ՊԱՏ.- Այդ սկզբունքը ծնունդ է առել, որովհետեւ լեհերը, որոնք աշխատում են այդ 400 ձեռնարկություններում, այնքան էլ հարուստ չեն, իսկ սեփականաշնորհումը կօգնի նրանց արդար ձեւով աշխատանքի բաժանում կատարել: Այդ ձեռնարկություններից յուրաքանչյուրը կարժեքավորվի եւ հետո ամեն մեկը կբաժանվի Լեհաստանում ապրող ողջ բնակչությանը: Կա նաեւ մի երկրորդ կետ, որով նախատեսվում է փոքր սեփականաշնորհում, այսինքն՝ խանութների եւ այլ տեղամասերի, որոնք պատկանում են պետությանը: Արդյունաբերության եւ գյուղատնտեսության սեփականաշնորհման կետ նույնպես կա այդ ծրագրում: Դրա մեջ է մտնում նաեւ կապիտալի սեփականաշնորհումը: Պարզ է, որ սեփականաշնորհման պրոցեսում որոշ ձեռնարկություններ խոպան կվերանան: Այժմ կլինեն մարդիկ, որ այդ պրոցեսից հետո կհարստանան, իսկ մի մասն էլ լրիվ կաղքատանա:

Սեփականաշնորհումը կընթանա մեծ դժվարությամբ, կլինեն շատ մեծ կոնֆլիկտներ: Փոխվում է բանվոր դասակարգի դիրքորոշումը, նրանք կորցնում են կոմունիստական հասարակարգին հատուկ գաղափարները: Այն բանվորները, որոնք աշխատում են մեծ ֆաբրիկաներում, ուր տնտեսական մեծ օգուտ չեն տալիս, վախենում են սեփականաշնորհումից: Եւ հիմա կա նման բանվորների մի սերունդ, որը հասկանալով, որ չի կարող մրցության պայմաններում աշխատել, ամեն կերպ խոչընդոտում է սեփականաշնորհմանը: Կան նաեւ այլ խմբեր, որոնք ունեն հսկայական կապիտալ եւ ամեն կերպ ցանկանում են տեր կանգնել այդ ֆաբրիկաների մեծ մասին: Այդ խմբերը ձգտում են ոչ միայն պետական ձեռնարկությունները գնել, այլեւ հողն ու շենքերը, որպեսզի դրանք վաճառեն բաժնետոմսերով: Այստեղ առաջանում է մի այլ խնդիր. Լեհաստանում չկա արտասահմանյան վալյուտա եւ դրա կարիքն էլ չկա: Սակայն կա Լեհաստանի բնակչության մի ցածր մակարդակ, որը վախենում է արտասահմանյան կապիտալի ներհոսքից, որովհետեւ դրա մասին չունի ճիշտ պատկերացում, հատկապես՝ գերմանական կապիտալի: Երկրի որոշ շրջաններում գործազրկություն է սպասվում, իսկ դրա դեմ պայքարի համար պետք են դրամական ներդրումներ:

Ես կարող եմ ասել, որ հասարակության մեջ հասունացել է անբավարարվածությունը: Բայց մենք հիմա այնպիսի խոր փոփոխությունների միջով ենք անցնում, որ ինչ ծրագիր էլ լինի, միեւնույն է, կոնֆլիկտներ լինելու են: Գիտենք, որ կոմունիստական հասարակարգում էլ կային կոնֆլիկտներ, բայց դրանք թաքնված էին: Այժմ դրանք խոսքի ազատության եւ բազմաբնույթ հոսանքների հետ ջրի երես են դուրս եկել:

ՀԱՐՑ.- Ի՞նչ վիճակում է գյուղացին:

ՊԱՏ.- Նա դժգոհում է, որ մթերքների գները շատ չեն բարձրանում: Դրան մենք չենք կարող գնալ, քանզի մեզ մոտ առանց այն էլ շուկա է եւ գյուղատնտեսական ապրանքների գների բարձրացումը նոր կոնֆլիկտներ կառաջացնի քաղաքում: Լիբերալների իշխանության ողջ արվեստն էլ այն է, որ նման կոնֆլիկտների չհասցնի: Այդ ճանապարհի վրա մենք ունենք որոշ ձեռքբերումներ, հատկապես վարչապետ Բիլեցկու կառավարությունը:

Երկրորդ խնդիրը, որի վրա մեծ ուշադրություն է դարձնում մեր կուսակցությունը՝ իշխանության ապակենտրոնացումն է: Մեր ծրագրերի որոշ մասն արդեն իրագործվել է, ստեղծվել են տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, Գերմանիայի նման ցանկանում ենք ստեղծել **«ստուկտուրամանդներ»**, որոնք կկազմեն **«Բունդես»** հանրապետություն: Հենվելով պատմության, աշխարհագրական դրվածքի վրա, ցանկանում ենք ստեղծել միանման երկրամասեր, որոնք անկախ կլինեն պետությունից: Լեհաստանում կան ավելի շատ ծրագրեր: Տնտեսության բնագավառում մենք չունենք մրցակիցներ, սակայն արդեն փորձեր են արվում ստեղծելու նման ծրագրեր: Բոլցեռովիչի (վարչապետի տեղակալ, ֆինանսների նախարար) ծրագիրը, նախկին վարչապետ Մազովեցկու քաղաքականությունը հանգեցրին ֆինանսների վատ իրավիճակին: Այժմ ֆինանսների դրությունը բարվոք է, սակայն նկատվում է եսան: Խնդիրն այն է, թե ինչպես շուկա փող մտցնել, որպեսզի ապահովենք ապրանքներով: Սկզբում պետք է սեփականաշնորհման միջոցով ձեռնարկությունները ունենան իրենց տերերը, իսկ հետո պետք է զբաղվել ֆինանսական խնդիրներով: Պրոբլեմ է նաեւ պետական ձեռնարկությունների աշխատավարձի հարցը: Բիլեցկու կառավարությունը այդ հարցը չի կարողանում լուծել, քանզի նրան չեն բավարարում այդ ձեռնարկությունների տնօրենների պահանջները: Ուստի նա աշխատում է խոչընդոտել աշխատավարձի բարձրացմանը:

Մենք կապիտալիզմին ենք ձգտում կայունացման եւ սեփականաշնորհման ճանապարհով: Կան այնպիսիները, որոնք ցանկանում են շուկա ներմուծել մեծ քանակությամբ փող եւ դրանով աշխուժացնել տնտեսությունը: Լեհաստանում դա կապված է պրոֆեսոր Կուռովսկու անվան եւ **«Կենտրոնի համաձայնության»** հետ: Բանավիճային խնդիրը վերաբերում է մաքսային տարիֆներին եւ դոլլարի կուրսին:

Արտասահմանյան ապրանքների ներմուծումը, որոնց հետ մեր ապրանքները չեն կարող մրցակցել, այն աստիճանի է հասել, որ Լեհաստանի յուրաքանչյուր խանութում կարելի է գնել այն, ինչ կա Եվրոպայի յուրաքանչյուր քաղաքում: Քաղաքացիների մի մասը դեմ է այդ ապրանքների ներմուծմանը, որովհետեւ մաքսագների բարձրացումը կստիպի, որ բարձրանա նաեւ մեր արտադրանքի գինը: Ինչ վերաբերում է գյուղատնտեսությանը, ապա որոշ ապրանքներ դեռ կախված են ՏՓԽ-ի պայմանագրերից: Մենք իրոք ցանկանում ենք, որպեսզի մեր արտադրանքը զարգանա, բայց միայն շուկայական հարաբերությունների ասպարեզում:

Մտավախություն ունենք, որ Լեհաստանում մթերքների կուտակումը կհանգեցնի նրան, որ դրանց տերերը այլեւս չեն ձգտի արտադրել առավելագույն քանակությամբ մթերք: Երկու համակարգերի բախումը հանգեցրեց նրան, որ Լեհաստանում ամեն ինչ ավելի թանկ է արտադրվում, քան Արեւմուտքում: Մենք ցանկանում ենք, որպեսզի բնական պաշարները եւ մթերքների ավելցուկը տեղափոխվեն այն շրջանները, որտեղ դրանք օգտակար կլինեն եւ շահույթ կբերեն: Պետք է փնտրել «ոսկե միջին», որովհետեւ երկու կողմերն էլ ունեն իրենց ճշմարտության բաժինը, քանզի հենց Լեհաստանի պետական մթերքների նվազումը կարող է հասցնել սոցիալական կոնֆլիկտների: Կսկսեն իրար դեմ պայքարել մեծ վարկերի եւ ազատ շուկայի կողմնակիցները: Բիլեցկու կառավարության ամենամեծ հաջողությունը արտասահմանյան վարկերի նվազեցումն է: Դա ոչ միայն Բիլեցկու հաջողությունն է, այլեւ Բոլցերովիչի, որը վայելում է արեւմուտքի եւ միջազգային վալյուտային հիմնադրամի վստահությունը:

Գդանսկ, 23 օգոստոս, 1991

ԱՄՆ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ ԲՈՒՇԻ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐՈՎ ռեակտիվ կործանիչները պետք է վերադարձվեն Միջին Արեւելք՝ Բաղդադի վրա ճնշումն ուժեղացնելու նպատակով:

Հայտարարելով, որ ինքը «կուշտ» է այն բանից, որ Սադդամ Հուսեյնը հրաժարվում է համագործակցել ՄԱԿ-ի տեսչական խմբերի հետ, նախագահը նաեւ պահանջեց շրջան վերադարձնել ռազմաօդային նավատորմի հազարավոր անձնակազմը: Սպասվում է, որ ռեակտիվ կործանիչները կժամանեն մի քանի օրերի ընթացքում, լցանավերի «Փեթրիոտ» հակաօդային պաշտպանության հրթիռների ու տարբեր ցամաքային ստորաբաժանումների հետ միասին: Նախատեսվում է, որ ինքնաթիռները կապահովեն օդային պաշտպանություն, ՄԱԿ-ի ուղղաթիռների համար: Այս քայլը նաեւ զուտ ռազմական նախազգուշացում է Իրաքի կառավարության համար:

ԱՄՆ-Ի ՊԵՏՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԲԵՅՔԸՐԸ Դամասկոսում հանդիպում ունեցավ Ասադի հետ եւ Սիրիայի նախագահին հանձնեց ԱՄՆ-ի գրավոր հավաստիացումը, որով աջակցվում է Իսրայելից Գոլանի բարձունքները ետ վերադարձնելու Սիրիայի պահանջը: Պետքարտուղարը իր այժմյան միջին արեւելյան այցի ժամանակ հավաստիացումների նամակներ էր հանձնում նախատեսված խաղաղության կոնֆերանսի մասնակիցներին:

digitised by A.R.A.R.@

Գեղավիրահատություն. այն ամենակարո՞ղ է

Գեղեցկության կուռքերի նեսեւում հաճախ բազմաթիվ տառապալի վիրահատություններ են

Շերը սրբագրումներից հետո

1988 թ. «Պարի Մաչը» բացահայտեց Շերի «ջահելության գաղտնիքը»:

41 տարեկանում Շերը, որին Հոլիվուդը տարվա լավագույն դերասանուհին էր ճանաչել, դեռեւս փայլում է իր սլացիկ մարմնածեւերով:

Սորեւ՝ այն բազմաթիվ սրբագրումները, որին դերասանուհին ենթարկվել է 20 տարի շարունակ:

1981-ին նա հեռացնել է տալիս դեմքի վրայի բոլոր բշտիկները: Նույն թվականին կարճացնում է քիթը, որ համարում էր չափազանց երկար:

1987 թ. ձեւափոխում է կզակը սիլիկոնով, այտոսկրերն ավելի ընդգծված դարձնում պլաստիկ նյութ պատվաստելով, ատամները կարգի բերում:

1969-ի եւ 1983-ի արանքում կուրծքը երեք անգամ վիրահատում է, մինչեւ այնպիսի արդյունքի հասնելը, ինչ ինքը համարում է իդեալական:

1980 թ. նրա մարմինը միանգամից նրբանում է. Շերը հանել էր տվել ներքեւի երկու կողոսկրերը:

Նրա փորը երկու ձեւափոխություն է կրել. պարագիծը կրճատվել եւ մաշկը ձգվել է:

Ասում են, թե նրա հետույքը 80-ականներին ուղղվել է, կլորությունը կարգավորվել:

1980-ին ազդրերի պարագիծը նվազեցվել է 5 սմ-ով, ազդրերը՝ ձգվել:

– Մահ եմ տենչում, երբ ինքս իմ դուրը չեմ գալիս: Ավելին, ատելի են դառնում մարդկանց հետ իմ բոլոր հարաբերությունները:

– Եւ դուք կարծում եք, որ պլաստիկ վիրահատությունը կլուծի՞ ձեր խնդիրները,– հարցնում է հոգեբան Ֆրանսին Հարդին, որը համագործակցում է փարիզյան հայտնի պլաստիկ-վիրաբույժ դոկտոր Ժան-Կլոդ Դարդոյի հետ:

Քսանմեկամյա Կրիստինը դրանում համոզված է:

Պլաստիկ վիրաբուժության համար այդ երիտասարդ կինը, թերեւս, այնքան էլ բարեհաջող թեկնածու չէ: Սակայն նրա պատմությունը պարունակում է բոլոր այն բաղադրիչների խառնուրդը, որ ունեն կանայք կամ տղամարդիկ՝ վիրահատվելու եւ հետո զղջալու՝ առաջին բժշկի վաս ընտրության համար, չճշգրտված վիրահատության պահանջի համար, անորոշ փոփոխության անհրաժեշտության համար եւ հասկացես բժշկական գործիքի պարզված սպասումի երջանկության համար: Որովհետեւ պլաստիկ վիրաբուժության «անհաջողակները» ոչ միայն տեխնիկական են, դա եւ պատահում է: Նրանք նույնիսկ շատ հաճախ հոգեկան հենք ունեն: Վիրահատված անձանց 10 տոկոսն է միայն դժգոհ կամ քիչ բավարարված: Ավելի ճիշտ, նրանք դժվարությամբ են վարժվում իրենց նոր քթի, նոր դեմքի, նոր պատկերի հետ:

Գեղագիտորեն լավ արդյունքը չի համապատասխանում նրանց ըղձալիքին՝ բույլ չի տալիս պահել հեղհեղուկ ամուսնուն, ստանալ մասնագիտական առաջ քաշում, բարելավել իր հարաբերությունները ուրիշների հետ... Մի խոսքով, մարմին գեղեցկացնելը մարդուն չի փրկում գաղափարական կամ հասարակական ախտից:

Վիրահատության թեկնածուների հոգեբանական շարժիչ ուժերը անհամար են՝ ինքնահաստատում, հարկադրանք, նմանվելու կամ հակառակը՝ տարբերվելու անհագ ցանկությունը, զգայական հաճաբերություն տանելու մտահոգություն կամ անբացատրելի վճռականություն՝ լինել «ավելի այսպիսին», «պակաս այսպիսին», մի խոսքով՝ «կատարյալ»... Այս հոգեբանական «հանգույցների» դիմաց, անկախ իրենցից, վիրաբույժները կայացնում են լուրջ, բարոյական վճիռներ:

Հաճախ, արդեն իսկ գեղեցիկ կինը ձգտում է կատարյալին եւ... հանդիպում մերժման:

Այս պարագայում լիարժեք տրամադրելի է փարիզյան վիրաբույժ, դեմքի մասնագետ, դոկտոր Ժան-Կլոդ Հաժեժը. *«Կանայք ցանկություն ունեն օգտագործել բժշկության ընձեռած հնարավորությունները՝ կրկնապատկելու իրենց գեղեցկությունը: Դեմքի մաշկի վիրահատությունը, օրինակ, օգնում է պայքարել ոչ միայն ծերության հետեւանքների դեմ, այլեւ հնարավորություն է տալիս ձեւափոխել, նորովի կերտել, նրբացնել դիմքը: Ինչո՞ւ որեւէ մեկը մերժել կնոջը մի այդպիսի վիրահատություն՝ պատճառաբանելով, որ շատ երիտասարդ կամ անճաշակ է ուղղելի բերությունը»:*

Պլաստիկ վիրահատության բարեհաջող ելքը պայմանավորվում է հաճախորդի հոգեվիճակով: Ինչպես պնդում է դոկտոր Հաժեժը, *«Պլաստիկ վիրահատությունը երկուսի գործն է: Հաճախորդը պատրաստ է պատրաստ լինել անցնելու ճանապարհի կեսը...»*: Իր միտքը հիմնավորելու համար դոկտոր Հաժեժը մեջբերում է Վիկտոր Հյուգոյի խոսքը. *«Ոչ մի արտաքին ճնշում կատարյալ չէ, երբ նրան կենդանություն չի տալիս հոգեկան գեղեցկությունը: Հոգու գեղեցկությունը որպես առեղծվածային լույս տարածվում է մարմնի վրա»:*

Անընդունելի է հաղթել վիրահատության որոշում կայացնելը: Կան հաճախորդներ, որոնք ցանկություն են հայտնում օր առաջ վիրահատվելու, որը, ըստ հոգեբան Օծիլի Բոդրիի, *«ոչ հավաստի ցանկություն է»*: Անընդունելի են նաեւ նրանք, ովքեր չափազանց շատ բան են ակնկալում վիրահատությունից: Համանման պատճառների, ինչպես նաեւ կատարյալ հոգեկան ճգնաժամի մեջ գտնվողների կամ վերջերս դրամա ապրածների (բաժանություն, գործազրկություն) համար բժիշկները հետաձգում են վիրահատության ժամկետը:

Մեկ այլ կարգախումբ են ներկայացնում այն հաճախորդները, ովքեր պահանջում են ոչ միայն պլաստիկ վիրահատություն, այլեւ՝ ձեւակերտություն, քանդակագործություն: Մարմինը դիտելով իբրեւ կոստյում՝ նրանք ցանկանում են այն վերափոխել արվեստի ստեղծագործության: Իրենց նպատակին հասնելու համար չեն զլանում կատարել տասնյակ վիրահատություններ: Թերեւս բավարար լինի նշել, որ այս խմբին են պատկանում այնպիսի նշանավոր դեմքեր, ինչպիսիք են Մայքլ Ջեքսոնը կամ երգչուհի եւ դերասանուհի Շերը, որն ընդունել է մի քանի տասնյակ ուղղում՝ իր երազած կերպարանք ստանալու համար: Սակայն, ընդհանրապես ոչ մի վիրահատություն չի կարող բուժել մեծամասնական անբավարարությունը՝ տգեղության վախը:

Սովորաբար պլաստիկ վիրահատության թեկնածուներն ունեն որոշակի գաղափար գեղեցկության եւ իրենց իսկ անձի մասին: Եւ, ի վերջո, ինչպես նշում է դոկտոր Հաժեժը՝ *«Տգեղության համակերպվելը, երբ այն գոյություն ունի, ավելի մտահոգիչ է, քան գեղեցկություն ձեռք բերելու ցանկությունը»:*

Դասակարգելով ըստ դղդղացողների՝ հիվանդները կազմում են երեք խումբ՝ ինքնուրույն փնտրողների, *«անդարձ վիրավորանքի տարիներ»* ջնջել կամեցողների եւ ողջամտորեն արտաքինը փոխել ցանկացողների:

Վերաշտպավորումը չի փոխակերպում անհատին, սակայն ազդում է նրա վարքի վրա: *«Շատ հաճախ կանայք սկզբում անվստահ են, քչախոս,– պատմում է դոկտոր Հաժեժը,– վիրահատությունից հետո նրանց քայլվածքն արդեն այլ է, հայացքը՝ ավելի հրապուրիչ, եւ առավել լավ են հարդարվում: Մենք կանանց դարձնում ենք առավել գեղեցիկ, բայց ոչ հրապուրիչ,– ընդգծում է նա,– հրապուրանքը աճխատության եւ վարվելակերպի գործն է»:*

Ըստ «Լը Պուէն» հանդեսի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Սփյուռքահայ մարզիկներ

Սեւակ Դեմիրճյան, Մարտիկ Դերմենջյան

Արտասահմանի մեր հայրենակիցների համար ամենագանգվածային մարզաձեւը բասկետբոլն է, իսկ լավագույն թիմերից մեկը՝ Հալեպի Հ.Մ.Ը.Մ.-ն, որը տարիներ շարունակ հանդես է գալիս Սիրիայի բարձրագույն խմբի առաջնություններում, այս երկրի բազմակի մրցանակակիր է, իսկ վերջին առաջնությունում գրավել է 4-րդ տեղը:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի երկու խաղացող՝ Մարտիկ Դերմենջյանը եւ Սեւակ Դեմիրճյանը Սիրիայի գլխավոր հավաքականի խաղացողներ են, իսկ 19-ամյա Սեւակը՝ նաեւ երիտասարդական հավաքականի անդամ եւ վերջերս Կանադայի Էդմոնտոն քաղաքում մասնակցել է աշխարհի երիտասարդական հերթական առաջնությանը, որտեղ խաղացել է նաեւ ԽՍՀՄ հավաքականի դեմ:

Աշխարհի առաջնությունից առաջ Սեւակ Դեմիրճյանը Սիրիայի առաջին հավաքականի կազմում Եգիպտոսում մասնակցեց արաբական երկրների առաջնությանը, որտեղ իր թիմի հետ դարձավ 2-րդ մրցանակակիր: Հետո երիտասարդական հավաքականի հետ ժամանեց Ռիգա եւ Կիեւ, մասնավորապես մասնակցեց «Բուդիվելնիկի» հետ ընկերական խաղին: Սեւակ Դեմիրճյանի հասակը 88 սմ է:

Անցյալ տարվա 17-18 տարեկանների առաջնությունում Հ.Մ.Ը.Մ.-ի թիմը դարձավ Սիրիայի չեմպիոն, իսկ Սեւակ Դեմիրճյանը ճանաչվեց լավագույն խաղացող:

Մարտիկ Դերմենջյանը 22 տարեկան է: Նրա հասակը 184 սմ է:

1989 թ. Ալժիրում տեղի ունեցած արաբական երկրների առաջնությունում Մարտիկը դարձավ չեմպիոն, իսկ Ֆրանսիայի Վալանս քաղաքում կայացած Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համաշխարհային փառատոնում, որին մասնակցեցին 11 հային երկրների թիմեր, ճանաչվեց լավագույն բասկետբոլիստ, շատ բանով նպաստելով իր թիմի ընդհանուր հաղթանակին:

Երիտասարդ եւ շնորհալի երկու բասկետբոլիստներին էլ մարզում է Արամ Ավետիսյանը: ■

Կոտայքի դրությունը ծանր է

Այսօր առնվազն 14 թիմի առաջին խմբից դուրս մնալու վտանգ է սպառնում: Ցավոք, անհամեմատ ծանր կացության մեջ հայտնված թիմերից մեկը Աբովյանի «Կոտայք»-ն է: Քաղաքությունը կայանում է նրանում, որ մնացած 12 հանդիպումներից մեր թիմը միայն 5-ն է անցկացնելու սեփական հարկի տակ, իսկ առտագնա խաղերից «Նեֆթչի»-ի հետ հանդիպման արդյունքը վաղուց կանխորոշված է: «Կոտայք»-ի բախտը հավանաբար որոշվի հերթական 3 տուրերում, որի ընթացքում մեր ֆուտբոլիստները հյուրընկալվողների դերում կլինեն: Նպատակի բուռն ձգտումը եւ անմնացորդ նվիրումը միայն կփրկեն դրությունը:

ՎԻՃԱԿԱԳԻՐՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Առաջին խումբ, 33-րդ տուր

«Ուրալմաշ» - «Դինամո»՝ 2:0, «Զենիթ» - «Նեֆթչի»՝ 1:0, «Զենիթ» - «Լոկոմոտիվ»՝ 1:1, «Պարդաուգավա» - «Շիննիկ»՝ 1:3, «Ռոստոր» - «Նեֆթյանիկ» 2:0, «Կայրաթ» - «Նովբախոր»՝ 6:2, «Ռոստսելմաշ» - «Տեմպեչինի»՝ 1:1, «Կուբան» - «Ֆակել»՝ 2:0, «Տավրիա» - «Զենիթ»՝ 3:0, «Տիլիգուլ» - «Բուկովինա»՝ 2:1

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

Ասք պայծառատես նկարչի եւ հակահեղափոխական լրագրողի մասին

Նկարում պատկերված է գետնին պառկած չադրայածածկ մի կին, չադրայի ծոցի վրա՝ իսլամական խորհրդանիշներ՝ գրքեր, մինարեթ, մզկիթ եւ լուսնի մահիկ: Վերեւում Արեւմուտքն է՝ իր երկնաքերներով, Էյֆելյան աշտարակով, իսկ ինքնաթիռից կախված փողկապավոր ուղեւորը՝ արեւմտյան բարքերն իր հետ հայրենիք բերող իրանցի:

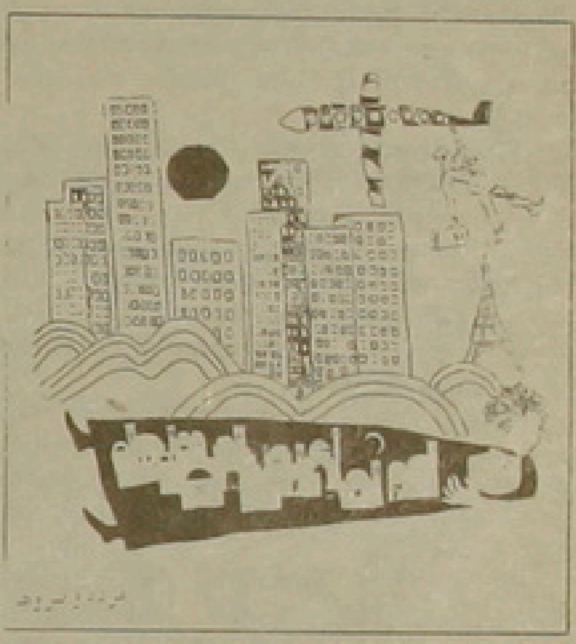

Գծանկարը, որ զարդարում է Թեհրանում հրատարակվող *«Գյարդուն»* հանդեսի կազմը եւ վերաբերում է նույն հանդեսում տպագրված *«Կվերադառնա՞ն արդյոք մեր տարագիր հայրենակիցները»* հոդվածին, մեծ աղմուկ է բարձրացրել Իրանի հոգեւորականների շրջանում:

Գծանկարի հեղինակը՝ Հոսեյն Խոսրով Ջարաղին, որ կույր նկարիչ է, իր կատարած աշխատանքի համար ստիպված եղավ բացատրություններ տալ, թե ինքը ցանկացել է պատկերել հեգբոլլահի կանանց եւ դատապարտել արեւմտամոլ իրանցիներին: Նրկարում, ասում է նա, փորձել եմ պատկերել այն իրանցի բարեպաշտ կնոջը, որ տղամարդկանց հետ միասին, իր մեջ ամփոփում է ազգային եւ կրոնական արժեքներ: Եւ ահա, այդ կինը տրորվում է մի խումբ «օդից կախված» ինքնամոռաց եւ Արեւմուտքին ծախված մարդկանց ոտքի տակ:

«Գյարդուն» հանդեսը, որ անեն կերպ աշխատում է չշեղվել իսլամական սկզբունքներից եւ դուրս չգալ Իրանի իսլամական կողմնորոշման եւ մշակույթի նախարարության կողմից նախանշված շրջանակներից, ի ցույց մյուս «անհնազանդ» թերթերի՝ «քարկոծվեց» հեզբոլլահիների կողմից:

Այդ մասին ահա թե ինչ է գրում Լոնդոնում հրատարակվող *«Քեյհան»* շաբաթաթերթը.

«Շաբիդ հիմնադրամի իսլամական քարոզչության կազմակերպության անդամներ, հիմնականում կանայք, մի խումբ մեծ ու փոքր երեխաների հետ հարձակվեցին «Գյարդուն» հանդեսի խմբագրության վրա, եւ այն մեղադրանքով, որ հանդեսը վարկաբեկում է հիջաբը եւ իսլամական արժեքները, պահանջեցին փակել այն: Հարձակման ընթացքում ցուցարարները ջարդուխուրդ արեցին խմբագրության կահկարասին: Ցույցերի ժամանակ ձերբակալվեց հանդեսի խմբագիր Սեյյեդ Մոյթա Մառուծին: Վերջինս պարտավորագիր ստորագրելուց հետո միայն ազատ արձակվեց: Թեհրանում հրատարակվող «Քեյհան» օրաթերթը գրեց. «Գյարդունի» պատասխանատու քարտուղարը հարցաքննության ժամանակ հանդեսում տեղ գտած հոդվածի եւ գծանկարի պատասխանատվությունը դրեց հոդվածագրի եւ նկարչի վրա: Իսկ կույր նկարչի տված բացատրությունները չբավարարեցին ցուցարարներին»:

Կանանց հարձակումից հետո «Գյարդուն» հանդեսի, նրա խմբագրի եւ մյուս արտոնված, սակայն ոչ պետական պարբերականների վերաբերյալ բազմաթիվ քննադատական հոդվածներ տպագրվեցին մայրաքաղաքի թերթերում, որտեղ հեղինակները պահանջում են պատժել հակահեղափոխական լրագրողներին: Իրանի իսլամական կողմնորոշման եւ մշակույթի նախարարությունը, այն բանից հետո, երբ մեղքի որոշ մասը բարդվեց նախարարության վրա, մի հայտարարությամբ բացատրեց, որ մամուլի հարցերին վերահասու լինելու համար երկրում գործում են օրենքներ, եւ նման պարագաներում որոշումը պետք է կայացնեն երդվյալ ատենակալները, այլ ոչ թե ժողովուրդը կամ նախարարությունը:

Գ. ԱՍԱՏՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Գամսախուրդիան հաշտության եզրեր է փնտրում

Մինչդեռ ընդդիմության ցույցերը և հանրահավաքները շարունակվում են նոր թափով

Հինգշաբթի Թբիլիսիում բացված Վրաստանի Գերագույն խորհրդի նստաշրջանը ամբողջ օրը նվիրեց հանրապետության քաղաքական իրավիճակի քննարկմանը:

Ինչպես հաղորդում է «ԻՖ»-ի թղթակիցը, Վրաստանի նախագահ Զվիադ Գամսախուրդիան իր ելույթի ժամանակ հաշտության և համաձայնության կոչ արեց ընդդիմադիր ուժերին, որը և արժանացավ պատգամավորների մեծ մասի հավանությանը:

Մինչդեռ Վրաստանի Գերագույն խորհրդի ներքին կապերի հանձնաժողովի նախագահ Թեդո Պաատաշվիլին իր ելույթում հայտարարեց, որ *«նախագահն այսօր, և ընդհանրապես վերջին ժամանակներս խոսում է շատ գեղեցիկ և կոնստրուկտիվ, սակայն շատ հաճախ նրա խոսքն ու գործը չեն համընկնում»*:

Թբիլիսիում նստաշրջանի բացման օրը դեռևս շարունակվում էին Զվիադ Գամսախուրդիայի և ընդդիմադիրության կողմնակիցների հանրահավաքները Ռուսթավելու պողոտայում:

Ըստ «ԻՖ»-ի թղթակցի, նախագահին սատար կանգնելու համար հանրապետության շրջաններից մայրաքաղաք են ժամանել լրացուցիչ ուժեր:

Ընդդիմության առաջնորդներից Իրակլի Ծերեթելին հայտարարել է, որ հենց հինգշաբթի լույս ուրբաթ գիշերը իշխանությունների կողմից նախապատրաստվում են հանրահավաքի մասնակիցներին ցրելու գործողություններ:

Զվիադ Գամսախուրդիան ընդունեց, որ *«պետք չէ ստեղծված իրավիճակի համար մեղքը գցել միայն ընդդիմության վրա, դրանում կա նաև հանրապետության ղեկավարության մեղքը»*:

Սեպտեմբերի 19-ին ելույթ ունենալով Վրաստանի Գերագույն խորհրդի նիստում, նախագահը պատասխանեց ընդդիմության քննադատական դիտողություններին, որ հանրապետությունում չեն իրագործվում սեփականաշնորհումն ու հողային ռեֆորմը, ինչպես նաև մասսայական լրատվության միջոցների գործունեության մեջ առկա են սահմանափակումներ: Զ. Գամսախուրդիան ասաց, որ խորհրդարանի կողմից ընդունված սեփականաշնորհման մասին օրենքը ուժի մեջ է մտնում հոկտեմբերի 1-ից, իսկ հողի մասին օրենքը ներկայացված է այժմյան նիստի քննարկմանը: «*Այսուհետ*,– նշեց նախագահը,– *ընդդիմության դժգոհությունները, թե Վրաստանի ղեկավարությունը իբր շահագրգռված չէ իրականացնել այդ ռեֆորմները, հիմք չունեն*»:

Խոսելով զանգվածային լրատվության միջոցների մասին, Զ. Գամսախուրդիան թվարկեց հանրապետությունում հրատարակվող մի շարք ընդդիմադիր թերթերի անունները, արտահայտվեց պաշտոնական թերթերի էջերում ընդդիմության ներկայացուցիչներին տեղ տրամադրելու, ինչպես նաև հանրապետական հեռուստատեսությամբ այլընտրանքի ծրագիր ստեղծելու կողմ:

Նախագահը խորհրդարանային ընդդիմության ֆրակցիաներին շինիչ երկխոսության և համագործակցության կոչ արեց, առաջարկեց սահմանազատվել *«փողոցային ընդդիմության կործանիչ ուժերից, որոնց գործողությունները չի կարելի որակել ոչ այլ կերպ, քան կարգ ու կանոնի խախտում»*:

Միևնույն ժամանակ Զ. Գամսախուրդիան ոչ խորհրդարանական կուսակցությունների և քաղաքական կազմակերպությունների հետ երկխոսության պատրաստակամություն հայտնեց՝ նշելով նրանց ներկայացուցիչներին Գերագույն խորհրդի ամբիոնը տրամադրելու հնարավորության մասին:

Վրաստանի ազգային-դեմոկրատական կուսակցության մամուլի քարտուղար Իրինա Սարիշվիլին, որ սեպտեմբերի 16-ին ձերբակալվել էր կուսակցության առաջնորդ Գեորգի Ճանտուրիայի և ղեկավարության անդամ Վախթանգ Թալախաձեի հետ, հինգշաբթի երեկոյան ազատ է արձակվել:

Ազատվելուց անմիջապես հետո Սարիշվիլին ելույթ է ունեցել հեռուստատեսության շենքի մոտ ընդդիմադիր ուժերի կողմից կազմակերպված հանրահավաքում:

Նա հաղորդել է, որ ինքը մտադիր է դարձյալ մեկնել Մոսկվա՝ ԱՄՆ-ի դեսպանի հետ հանդիպելու համար:

Գ. Ճանտուրիան, ինչպես նաև Վրաստանի ընդդիմադիր Ազգային կոնգրեսի անդամ, կինո և հեռուստաօպերատոր Գեորգի Խաինդրավան, որ ձերբակալվել են սեպտեմբերի 17-ի լույս 18-ի գիշերը, առաջվա պես գտնվում են կալանքի տակ:

Վ. Թալախաձեն ազատ է արձակվել սեպտեմբերի 17-ին:

Սեպտեմբերի 19-ին Վրաստանի խորհրդարանի *«Սվոբոդնայա Գրուզիա»* թերթի աշխատակիցների մի մասը խմբագրության շենքի մոտ կազմակերպել է բողոքի ցույց: Ցուցարարները պահանջում էին դադարեցնել ապատեղեկատվության հոսքը, որ հրատարակվում է թերթի էջերում, գործի մեջ դնել վրացական խորհրդարանի կողմից ընդունված մամուլի մասին օրենքը, ինչպես նաև ազատ արձակել կինո և հեռուստաօպերատոր, Վրաստանի ընդդիմադիր Ազգային կոնգրեսի անդամ Գեորգի Խաինդրավային: ■

Ձերբակալվել են 5 հայեր

Օրերս Ադրբեջանի ներքին գործերի մարմինների կողմից ձերբակալվել են Մինվոդի քաղաքի բնակիչներ Ս. Ավանեսյանը և Մ. Թադևոսյանը, որոնց կասկածում են Թբիլիսի-Աղդամ երթուղու մարդատար ավտոբուսի պայթեցման կազմակերպման մեջ:

Այդ ահաբեկչական գործողության հետևանքով, որը կատարվել էր 1991 թ. օգոստոսի 10-ին, զոհվել են 20 ադրբեջանցի ուղևորներ:

Մամուլի ծառայությունում հաղորդեցին, որ ձերբակալվել են նաև 3 հայեր, որոնց կասկածում են Լեռնային Ղարաբաղի Մարտունու շրջանի Ղարադաղլի գյուղի 6 ադրբեջանցի բնակիչների սպանության մեջ: Ձերբակալվածներից մեկը կոլտնտեսության նախագահ է: ■

Ղարաբաղը մտցնել Ռուսաստանի կազմի մեջ

Ճանաչված հրապարակախոս, ռուս մտավորականության «Ղարաբաղ» («Կրիկ») կոմիտեի համանախագահ Անդրեյ Նույկինը գտնում է, որ Ադրբեջանը, անկախություն հռչակելով, **«փաստորեն վերադարձել է իրեն 18-20 թթ. քաղաքական իրավիճակը»**: Նույկինի կարծիքով, որն այժմ գտնվում է Ստեփանակերտում, Լեռնային Ղարաբաղի վերաբերյալ ընդունված որոշումները կորցրել են իրենց ուժը, մասնավորապես ԼՂԻՄ-ը Ադրբեջանին միացնելու որոշումը:

Նույկինը գտնում է, որ Լեռնային Ղարաբաղը պետք է նորից մտնի Ռուսաստանի կազմի մեջ (1813 թ. Գյուլիստանի պայմանագրով Ղարաբաղը մտել է Ռուսաստանի կազմի մեջ):

«Կրիկ»-ի անդամներից մեկի՝ գրող Ինեսսա Բուրկովայի կարծիքով, որը նույնպես գտնվում է Ստեփանակերտում, ղարաբաղյան հարցի լուծման լավագույն տարբերակը կլիներ այն, որ Լեռնային Ղարաբաղը ճանաչվեր որպես ֆեդերացիայի կամ էլ կոնֆեդերացիայի սուբյեկտ:

Բուրկովան նշեց, որ **«այդ որոշումը չպետք է կրի դեկլարատիվ բնույթ, և Ռուսաստանը, անհրաժեշտության դեպքում, պետք է Ղարաբաղին ցույց տա քաղաքական, տնտեսական և նույնիսկ ռազմական օգնություն»**: ■

Մոլդովայում շարունակվում է երկաթգծերի շրջափակումը

Սեպտեմբերի 19-ին Մոլդովայի նախագահ Միրչա Սնեգուրը հրամանագիր հրապարակեց այն քաղաքացիների վերականգնման մասին, որոնց նկատմամբ հանրապետության դատախազությունը քրեական գործ է հարուցել երկաթգծերը շրջափակելու համար:

Ինչպես պարզաբանեցին «ԻՖ»-ի թղթակցին Մոլդովայի արդարադատության նախարարությունում, հրամանագիրը վերաբերում է բոլոր այն քաղաքացիներին, որոնք մասնակցել էին այդ ակցիային մինչև սեպտեմբերի 19-ը:

Միևնույն ժամանակ Մոլդովայի դատախազությունը նախազգուշացրեց, որ *«հանրապետության տարածքում գտնվող հաղորդակցման ուղիների հետագա շրջափակումը կգնահատվի որպես հակապետական գործողություն, որի համար մեղավորները կենթարկվեն քրեական պատասխանատվության»*:

Մոլդովայի իշխանությունների կողմից ձերբակալված Պրիդնեստրովիեի 6 ժողովրդական պատգամավորներից մեկը ազատ է արձակվել ստորագրելով չմեկնելու մասին փաստաթուղթ: Դա Բենդերիի քաղխորհրդի նախագահ Գիմն Պոլոգովն է: Դրա մասին սեպտեմբերի 19-ին Մոսկվայում Մոլդովայի մշտական ներկայացուցչությունում տեղի ունեցած մամլո ասուլիսի ժամանակ հաղորդեց հանրապետության խորհրդարանի նախագահության անդամ Վիկտոր Բերլինսկին: Նա ասաց նաև, որ հանրապետությունում տեղակայված զինվորական ստորաբաժանումների հրամանատարությունը Պրիդնեստրովիեի զինվորական ստորաբաժանումները հանրապետությանը ենթակայեցնելու մասին Գերագույն խորհրդի ակտը գնահատեց որպես երդումը խախտելու կոչ:

Մինչդեռ, ինչպես հաղորդեց Պրիդնեստրովիեի Գերագույն խորհրդի մամլո ծառայության ղեկավար Վալերի Լիցկայը, երկաթգծերի շրջափակումը շարունակվում է: Երեկ սկսվեց խորհրդարանի նիստը, որը մտադիր էր ամբողջ կազմով հանդիպել կանանց հետ և համոզել նրանց թողնել երկաթգիծը:

Անցյալ ուրբաթ Ռիբնիցի քաղաքի միլիցիան Պրիդնեստրովիեին հավատարմության երդում տվեց: Մոտ օրերս, ասաց Վ. Լիցկայը, սպասվում են իրավապահ մարմինների նմանատիպ ակցիաներ: ■

Պրիմակովը հանդիպում է Իրանի բարձրաստիճան հոգևորականի հետ

Խ. Միության նախագահի հատուկ դեսպանորդ Եվգենի Պրիմակովը, որ պաշտոնական այցով գտնվում էր Իրանում, հինգշաբթի օրը Թեհրանից մեկնեց Անկարա, որտեղ թուրքական իշխանությունների հետ քննարկեց տնտեսական համագործակցության, ինչպես նաև անկախության ուղին բռնած Խ. Միության սահմանամերձ հանրապետությունների հետ Թուրքիայի հարաբերությունների վերաբերյալ հարցեր: Թեհրանից Անկարա մեկնելուց առաջ Պրիմակովը, բարձր գնահատելով իրանական իշխանությունների հետ ունեցած հանդիպումների արդյունքները, նշեց, որ բանակցությունների ժամանակ քննարկվել են իրան-խորհրդային հարաբերություններին վերաբերող կարևոր հարցեր: Պրիմակովը նախագահ Ռաֆսանջանիի հետ ունեցած հանդիպումը դրական համարելով, ավելացրեց, որ Խ. Միության նախագահ Գորբաչովի հատուկ ուղերձը հանձնել է Իրանի իսլամական հանրապետության նախագահին: Իրանական իշխանությունների հետ կայացած հանդիպումների ժամանակ, ինչպես նշում են լրատվական գործակալությունները, քննարկվել են տնտեսական դժվարությունները առևտրական համագործակցության միջոցով հաղթահարելու մասին հարցեր:

Չորեքշաբթի օրը Իրանի ռադիոն հայտնեց, որ Խ. Միությունը Իրանից տնտեսական օգնություն է հայցել: Պրիմակովի հետ հանդիպման ժամանակ նախագահ Ռաֆսանջանին պատրաստակամորեն խոստացել է Խ. Միության հետ բացել համագործակցության լայն ճակատ: Նշենք, որ համաձայն վերջին տարիներին կնքված պայմանագրերի, Խ. Միությունը պարտավորվել է Իրանում կառուցել մետաղաձուլական կոմբինատ, նախատեսվում է նոր գազամուղի շահագործումը: Իրանը Խ. Միության հետ կնքել է նաև 6 միլիարդ դոլլարի արժողությամբ զինամթերքի գնման մասին պայմանագիր:

Խ. Միության դեսպանորդը, որ մինչև Իրան ժամանելը այցելել է Եգիպտոս, Սաուդյան Արաբիա, Արաբական Միացյալ Էմիրություններ և Քուվեյթ, չորեքշաբթի օրը Իրանում այցելեց Կում քաղաքը, որտեղ հանդիպում ունեցավ Իրանի բարձրաստիճան հոգևորական Այաթոլլահ Ջավադի Ամոլիի հետ: Հիշեցնենք, որ Այաթոլլահ Ամոլին գլխավորում էր այն իրանական հանձնախումբը, որը 1989 թվականին Մոսկվայում նախագահ Գորբաչովին հանձնեց Իմամ Խոմեյնիի դիմումը, որով Իմամը հայտնում էր կոմունիզմի մոտալուտ «մահվան» մասին և կոչ անում ապավինել իսլամին:

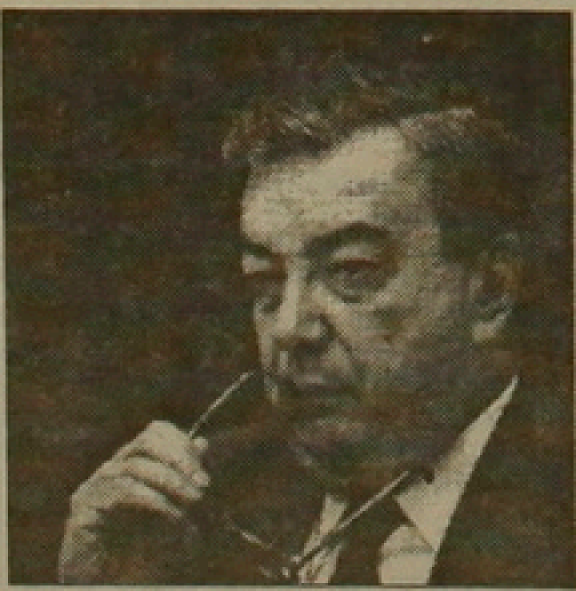

Հայտնի է նաև, որ դիմումի պատասխանը լուսահոգի կրոնապետին է հանձնվել Խ. Միության նախկին արտգործնախարար Շևարդնաձեի ձեռքով:

Բարձրաստիճան հոգևորական Ամոլիի հետ Պրիմակովի հանդիպման մանրամասները հայտնի չեն: Կարելի է միայն ենթադրել, որ բանակցությունների ժամանակ քննարկումից դուրս չեն մնացել Խ. Միությունից անկախացող սահմանամերձ հանրապետություններին վերաբերող հարցերը:

Գ. Ա.

Ամերիկյան իրազեկման ծառայությունները չափազանց լուրջ անկարգություններ են սպասում Քաբուլում գեներալ Նաջիբուլլահի վարչակարգին վառելիքի և մթերքների քանակը զգալիորեն նվազեցնելու Բորիս Ելցինի վճռից հետո: Երբ ռազմական օգնությունը խորհրդային կենտրոնական իշխանությունների ձեռքին էր, Ռուսաստանյան ֆեդերացիան լայնորեն վերահսկում է Աֆղանստանի «քաղաքացիական» մատակարարումը: ■

Գորբաչովը և Անդրեոտին կքննարկեն տնտեսական համագործակցության հարցեր

Ինչպես հայտնի դարձավ «ԻՖ»-ին, սեպտեմբերի 23-ին կկայանա ԽՍՀՄ նախագահ Գորբաչովի կարճատև հանդիպումը Իտալիայի վարչապետ Անդրեոտիի հետ: Հանդիպման նախաձեռնությունը իտալացի ղեկավարինն է: Անդրեոտին նշեց, որ կցանկանար Գորբաչովի հետ քննարկել երկկողմանի փոխհարաբերությունների հարցերը և ամենից առաջ ԽՍՀՄ-ին Իտալիայի կողմից ցուցաբերվող տնտեսական օգնության հետ կապված խնդիրները: ԽՍՀՄ ՆԳՆ-ում չհերքեցին և այն փաստը, որ Անդրեոտին կհանդիպի ՌՍՖՍՀ-ի ղեկավարության հետ, նշելով սակայն, որ այդ կապակցությամբ ճշգրիտ տեղեկություն չունեն: ■

Հնարավոր է Գորբաչովի և Ելցինի այցը Նյու Յորք

ԽՍՀՄ նախագահի մամուլի ծառայությունում ոչ հաստատեցին, ոչ էլ հերքեցին այդ լուրը:

Ինչպես հայտնի դարձավ «ԻՖ»-ին, ԽՍՀՄ և ՌՍՖՍՀ ներքին գործերի նախարարությունների հավաստի աղբյուրներից, դիվանագիտական ուղիներով մշակվում է նման տարբերակ, բայց վերջնական որոշում ընդունված չէ: ■

Իրաքին արտոնվեց նավթ արտահանել

Իր կենսական սուր կարիքները հոգալու և Քուվեյթին հասցրած վնասները հատուցելու համար Իրաքին արտոնվեց 1,6 միլիարդ դոլլար արժեքով չզտված նավթ վաճառել արտաքին շուկայում: Արտոնությունը տրվեց ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի կողմից: Վաճառքի հասույթների բաշխումը դրված է ՄԱԿ-ի վերահսկողության տակ, սակայն դեռևս հայտնի չէ, թե Սադդամ Հուսեյնը համաձայնվելու՞ է օգտվել մեկ տարվա ընթացքում առաջին անգամ, թեկուզ խստագույն պայմաններով, նավթ արտահանելու այդ պատեհությունից:

Մյուս կողմից, նախագահ Բուշը երեկ հայտարարեց, թե առայժմ կարիք չկա Իրաքի կամակորությունը կոտրելու համար ուժ գործադրել: Չորեքշաբթի օրը նա հայտնել էր, թե հնարավոր են ամերիկյան օդուժի նոր գործողություններ Իրաքի դեմ՝ «Անապատի փոթորկի որդի» պայմանական անվան տակ: ■

Լուրերը Interfax-ի և մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
phone: 58-1841, fax: (8-852)56-2941, telex: 243267 SULA SU
Խմբագիր Հ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Դասիչ 69149
«Պարբերական» հրատ. տպարան
Macintosh համակարգչային շարվածքը Ռ.Ա.Կ. ժամկոչ և տեղեկատվության կենտրոնի:

digitised by A.R.A.R.@